

ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΩΣ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟΥ ΕΡΓΟΥ ΣΕ ΑΓΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΝ 8ο ΑΙΩΝΑ¹

ΥΠΟ

ΑΡΙΑΔΝΗΣ ΣΑΡΑΝΤΟΥΛΑΚΟΥ, Δρ. Θ.
Ε.Τ.Ε.Π. τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ε.Κ.Π.Α.

Ἡ τέχνη τῆς ἀφήγησης εἶναι αὐτὴ ποὺ μπορεῖ νὰ δείξει πῶς ἓνα κείμενο τοῦ «χθές» μπορεῖ νὰ λειτουργήσῃ οὐσιαστικὰ στὸν σημερινὸ ἄνθρωπο ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ν' ἀκουστεῖ ἢ νὰ διαβαστεῖ εὐχάριστα². Ὁ ἄνθρωπος σὲ ὅλες τὶς ἐποχὲς βρίσκεται ἐγκλωβισμένος στὸν κόσμο του. Ὁ τρόπος ζωῆς τῆς καθημερινότητος κάποιου ποὺ ὅμως δὲν καλύπτεται πνευματικὰ καὶ συναισθηματικὰ, ἀπὸ τὴν στιγμή ποὺ ἔρχεται σὲ ἐπαφὴ μὲ τὴν σκληρὴ πλευρὰ τῆς πραγματικότητας (ἀσθένειες, θάνατος), δὲν ἀποτελεῖ διαπίστωση τοῦ «χθές» ἀλλὰ ἔρχεται σὲ ἄμεση συνάφεια μὲ τὴν σύγχρονη ζωὴ τοῦ ἀνθρώ-

1. Τὸ παρὸν ἄρθρο στηρίζεται σὲ ὕλικὸ ποὺ χρησιμοποιήθηκε στὴν μελέτη μου μὲ τίτλο «Ἡ θεραπευτικὴ τῶν ἁγίων σὲ ἀγιολογικὲς διηγήσεις μέχρι τοῦ 8^{ου} αἰώνα», ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 2010, καὶ ἦρθε σὲ πέρας μὲ τὴν ἀμέριστη συμπαράσταση τοῦ Καθηγητῆ κ. Γεωργίου Φίλια.

2. Σχετικὲς προσπάθειες ἀποτελοῦν οἱ ἐργασίες μου: α) «Μέθοδοι τοῦ παρελθόντος πρὸς χρῆση τοῦ παρόντος: Μία κριτικὴ προσέγγιση τοῦ βίου τῶν Ἁγίων Βαρλαάμ καὶ Ἰωάσαφ» τῆ ὑποδείξει τοῦ Ὁμοτίμου Καθηγητῆ κ. Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου. Ἡ συγκεκριμένη ἐργασία δημοσιεύθηκε στὸν τόμο πρὸς τιμὴ τοῦ Καθηγητῆ κ. Ἡλίας Βουλγαράκη Ἀγάπη καὶ μαρτυρία. Ἀναζητήσεις Λόγου καὶ Ἦθους στὸ ἔργο τοῦ Ἡλίας Βουλγαράκη, ἐκδόσεις Ἀκρίτας, Ἀθήνα 2001, σσ. 151-162.

β) Στις 4-6 Μαΐου 2007, στὸ πλαίσιο τοῦ Α' Θεολογικοῦ Συνεδρίου Μεταπτυχιακῶν Φοιτητῶν τοῦ Τμήματος Κοινωνικῆς Θεολογίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, στὸ Μεσολόγγι, συμμετεῖχα, τῆ ὑποδείξει τοῦ Καθηγητῆ κ. Ἐμμανουὴλ Περσελῆ, μὲ εἰσήγηση ὑπὸ τὸν τίτλο «Ἡ τέχνη τῆς ἐπικοινωνίας καὶ οἱ παράμετροί της μὲ βάση τὴν 7^η διάλεξή τοῦ Μανουὴλ Β' Παλαιολόγου μὲ Πέρση μουσουλμάνο ἀξιωματοῦχο», σσ. 19.

που πού συνεχῶς ἐπιδιώκει μία ὑλικὴ εὐημερία στὸ πνεῦμα τοῦ καταναλωτισμοῦ καὶ κάποια στιγμή ξυπνᾷ ἀπὸ τὸν λήθαργο αἰσθανόμενος νὰ αἰμορραγεῖ μπροστὰ στὰ ἀδιέξοδά του. Τότε πάντα κάποιος χρειάζεται γιὰ νὰ τοῦ δείξει τὸ δρόμο εἴτε αὐτὸς ὀνομάζεται ἅγιος ἢ ἱεραπόστολος ἢ ποιμένας ἢ Γέροντας ἢ πνευματικὸς ὁδηγὸς στὸ σήμερα. Ἡ προσέγγιση ἀποτελεῖ σημαντικό βῆμα ὅποιου ἀνθρώπου ἀναζητᾷ τὴν Ἀλήθεια. Τὸ πρότυπο μπορεῖ ν' ἀλλάξει, ὅμως αὐτὸ πού ὀρίζει τόσο τὸ χθές ὅσο καὶ τὸ σήμερα εἶναι ἡ κατανόηση, ἡ ἀσκητικότητα, ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ παραδοχὴ τοῦ ἄλλου πού ἀποτελοῦν τὶς βασικὲς καὶ θεμελιώδεις στάσεις γιὰ τὴν ἐπίτευξη ἐπικοινωνίας.

Ἡ ἀγιολογικὴ ἀφηγηματολογία δὲν περιορίζεται μόνο στὴν ἐφαρμογὴ τῶν κανόνων-μεθόδων-τεχνικῶν τῆς θεωρίας τῆς ἀφήγησης, ἀλλὰ συμβάλει καὶ στὸν ἐμπλουτισμὸ τῆς θεωρίας τῆς κατόπιν ἀναλύσεως τῶν «ἰδιοτυπιῶν» τῶν ἀγιολογικῶν ἀφηγήσεων. Μιὰ νέα ἐνδιαφέρουσα πτυχὴ εἶναι ἡ εὕρεση τῆς «πρωτοτυπίας» τῶν ἀγιολογικῶν διηγήσεων ἀπὸ ἄλλες καὶ ἡ ἀποτελεσματικότητά αὐτῶν γιὰ τὴν καλύτερη μετάδοση τοῦ εὐαγγελικοῦ μηνύματος.

Οἱ ἀγιολογικὲς ἀφηγηματολογικὲς ἀναφορὲς σχετικὰ μὲ τὴν θεραπευτικὴ τῶν ἁγίων, κινοῦνται στοὺς παρακάτω ἄξονες: α) αἴτιο ἀσθένειας· β) ἀνικανότητα ἱατρικῆς ἐπιστήμης πρὸς θεραπεία τῆς νόσου· γ) θέληση τοῦ νοσοῦντος γιὰ θεραπεία ἀπὸ τοὺς ἁγίους· δ) παράκληση πρὸς τοὺς ἁγίους γιὰ ἴαση· ε) ἡ πίστη καὶ ἡ κοινωνία τῶν μυστηρίων ὡς προϋπόθεση θεραπείας· στ) θεραπεία εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ ἁγίου· ζ) δοξολογία Θεοῦ.

Στὴν παροῦσα ἐργασία θὰ ἐπικεντρώσουμε τὸ ἐνδιαφέρον μας στὶς πρακτικὲς ἀσκήσεως θεραπευτικοῦ ἔργου ἐκ μέρους τῶν ἁγίων ἢ Γερόντων. Οἱ ἅγιοι δὲν δροῦν ὡς «ἐπιστήμονες» ἱατροί, ὅπως χρησιμοποιεῖται ὁ ὅρος στὴν καθημερινότητά μας, ἀλλὰ δροῦν ἐν χάριτι Θεοῦ καὶ δὲν ὑπόκεινται στὶς ἐπιταγὲς καὶ τὴν δεοντολογία τῆς ἱατρικῆς ἐπιστήμης³. Οἱ ἅγιοι θεραπευτὲς προσπαθοῦν νὰ διαγνώσουν τὴν πνευματικὴ ἀσθένεια, πού βρίσκεται πίσω ἀπὸ τὴν σωματικὴ, ἀναπτύσσοντας πολλὰς φορὲς ὀλόκληρη θεωρία περὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ⁴.

3. Σωφρονίου μοναχοῦ τοῦ σοφιστοῦ, *Διήγησις θαυμάτων τῶν Ἁγίων Κύρου καὶ Ἰωάννου τῶν σοφῶν Ἀναργύρων*, J. Migne, τ. 87 Γ', σ. 3500.

4. Βλ. Γ. Ν. Φίλια, «Ἡ θεολογία τοῦ πόνου», περ. *Σύναξη*, τ. 89, Ἰανουάριος-Μάρτιος 2004, σσ. 44-51· *Συναγωγὴ τῶν θεοφθόγγων ρημάτων καὶ διδασκαλιῶν...*, τ. 1, σ. 69, 426· τ. 3, παρ.1, σ. 230· τ. 4, παρ. 11, σ. 137· Βυζαντινὴ Βιβλιοθήκη, Παλλαδίου, *Λαυσαϊκὴ ἱστορία*, τ. Α', Ὀργανισμὸς Κλασσικῶν Ἐκδόσεων, Ἀθήνα 1970, σσ. 88-90, 214, τ. Β', ἐκδ.

Ἡ σορὸς τῶν **ἀγίων λειψάνων** ἀποτελεῖ πηγὴ ἴασης γιὰ τοὺς προσερχόμενους πιστοὺς. Ὀλόκληρα ἢ τμήματα αὐτῶν μοιράζονται σὲ πόλεις καὶ κωμοπόλεις, θεωροῦνται σωτήρες ψυχῶν καὶ ἰατροὶ σωμάτων καὶ τὰ τιμοῦν ὡς πολιοῦχους καὶ φύλακες. Μεσιτεύουν πρὸς τὸν τῶν ὄλων Δεσπότην καὶ μέσῳ αὐτῶν κομίζονται δωρεές, χωρὶς νὰ ἔχει σημασία τὸ μέγεθός τους (μικρὸ ἢ μεγάλο) καθὼς ἔχουν ἴση δύναμη, αὐτὴν τὴν τοῦ μάρτυρος⁵.

Ἡ πίστη στὴν θεία δύναμη ποὺ «ἀναβλύζουν» τὰ ἱερά ὅσα ἀποτελεῖ θεμέλια προϋπόθεση θεραπείας⁶. Ὁ διάκονος Στέφανος, ποὺ θεραπεύθηκε ἀπὸ κάταγμα στοὺς διδύμους, διηγεῖται πὼς ξάπλωσε πρηνῆς ἐπὶ τῆς ἀγίας σοροῦ τοῦ ἀγίου Ἀρτεμίου, ὥστε ἡ γωνία τῆς ἀγίας σοροῦ νὰ ἔρχεται σὲ ἐπαφὴ μὲ τὸ σημεῖο τοῦ σώματος ποὺ νοσοῦσε⁷.

Ὁ μοναχὸς Παῦλος, ποὺ εἶχε δαιμονιστεῖ, ἀναφέρει, ὅτι μόλις τὸν τοποθέτησαν δίπλα στὴν λάρνακα τοῦ ἀγίου Εὐθυμίου ἀμέσως αἰσθάνθηκε ὅτι ξαλάφρωσε ἀπὸ ἓνα μεγάλο βάρος. Συνῆλθε καὶ παρακαλοῦσε μὲ θερμά

Τῆνος, σσ. 60-62, 70-74· «Ἄνθη τῆς Ἐρήμου» (ἀρ. 17): Ἰωάννου Μόσχου, *Λειμωνάριον*, κεφ. 14., σ. 22· Kyrillos von Skythopolis, von Eduard Schwartz, *Βίος τοῦ ἐν ἀγίοις ἡμῶν Εὐθυμίου. Βίος τοῦ ἐν ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Ἐπισκόπου καὶ Ἠσυχαστοῦ τῆς Λαύρας τοῦ ἐν ἀγίοις Πατρὸς ἡμῶν Σάβα. Βίος τοῦ ἀββᾶ Κυριακοῦ τῆς Λαύρας τοῦ Σούκα. Κυρίλλου μοναχοῦ καὶ πρεσβυτέρου περὶ τοῦ βίου τοῦ ἐν ἀγίοις ἡμῶν Θεοδοσίου. Κυρίλλου τοῦ ὁσίου πρεσβυτέρου τῆς Λαύρας τοῦ ἀγίου Σάβα εἰς τὸν αὐτὸν ὄσιον Πατέρα ἡμῶν Θεόγυιον τὸν Ἐπίσκοπον. Βίος τοῦ ἀγίου πατρὸς ἡμῶν Ἀβρααμίου τοῦ γεγονότος ἐπισκόπου Κρατείας*, J.C. Hinrichs Verlag / Leipzig, 1939, σ. 37· Σωφρονίου μοναχοῦ τοῦ σοφιστοῦ, *Διήγησις θαυμάτων τῶν Ἀγίων Κύρου καὶ Ἰωάννου τῶν σοφῶν Ἀναργύρων*, θαῦμα μθ', σσ. 3605-3607· θαῦμα λα', σ. 321· θαῦμα μα', σ. 3425· θαῦμα α', σ. 3428· Théodoret de Cyr, *Histoire des moines de Syrie*, S.C. 234, σσ. 166-167· Θεοδώρητου Ἐπισκόπου Κύρου, *Ἑλληνικῶν θεραπευτικῶν παθημάτων*, P.G., τ. 83, Λόγος Α', στ. 789B, Λόγος IB', στ. 1140B-C, 1148C· A. Papadopoulos-Kerameus, *Varia Graeca Sacra, Διήγησις τῶν θαυμάτων τοῦ ἀγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος καὶ θαυματουργοῦ Ἀρτεμίου*, Leipzig 1975, θαῦμα ε', σσ. 5-6, θαῦμα λε', σσ. 55-56· *Historia Monachorum in Aegypto*, édition critique du texte grec par A. J. Festugière, *Subsidia Hagiographica*, n.34, Société des Bollandistes, Bruxelles 1961, σ. 83· L. Deubner, *Kosmas und Damian. Texte und Einleitung*, Leipzig und Berlin 1907, θαῦμα 31, σσ. 176-177· θαῦμα 2, σ. 104· θαῦμα 9, σσ. 113-117· θαῦμα 10, σσ. 117-121· πρβλ. J. C. Larchet, *Ἡ Θεραπευτικὴ τῶν πνευματικῶν νοσημάτων. Εἰσαγωγή στὴν ἀσκητικὴ παράδοση τῆς Ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας*, μτφρ. Χρῆστος Κούλας, τ. Α', ἐκδ. Ἀποστολικὴ Διακονία, Ἀθήνα 2008, σσ. 633-653.

5. Θεοδώρητου Ἐπισκόπου Κύρου, *Ἑλληνικῶν θεραπευτικῶν παθημάτων*, P.G., τ. 83, στ. 1012B.

6. Πρβλ. Théodoret de Cyr, *Histoire des moines de Syrie*, SC, τ. 234, σ. 370.

7. *Διήγησις τῶν θαυμάτων τοῦ ἀγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος καὶ θαυματουργοῦ Ἀρτεμίου*, θαῦμα κα', σ. 27· πρβλ. θαῦμα λδ', σσ. 54-55.

δάκρυα τὸν Ἅγιο νὰ τὸν ἀπαλλάξει ἀπὸ τὴν ἐπήρεια τοῦ κακοῦ δαίμονος· τοῦ φάνηκε ὅτι ἓνα μαῦρο κουκούλι γεμάτο μαλλιά εἶχε τοποθετηθεῖ πάνω στὸ κεφάλι του, ποὺ ὅμως ἐσωτερικὰ δὲν εἶχε μαλλιά, ἀλλὰ ἀγκάθια σουβλερὰ σὰν καρφιὰ καὶ πιέζαν τόσο δυνατὰ τὸ κεφάλι του, σὲ σημεῖο ποὺ δὲν μποροῦσε νὰ ἀναπνεύσει. Καὶ ξαφνικὰ παρουσιάζεται ὁ ἅγιος μπροστά του καὶ τὸν ρωτᾷ: «τί μοι παρενοχλεῖς; τί θέλεις ἵνα σοι ποιήσω;». Στὴν αἴτηση τοῦ ἀρρώστου νὰ τὸν ἀπαλλάξει ἀπὸ τὸν δαίμονα, ὁ ἅγιος ἀπαντᾷ: «ἐπέισθης, ὅτι οὐδὲν δύναται λαθεῖν τὸν Θεόν; ἔμαθες ἀφ' ὧν ἐπαθες ἡλίκον κακὸν ἐστι καταφρονῆσαι διακονίας Χριστοῦ καὶ ὡς ἔτυχεν φέρεσθαι ἐν μοναστηρίῳ;».

Ἄγιος Εὐθύμιος ἐπισημαίνει ἀκριβῶς τὴν αἰτία τῆς πάθησης: «τοῦτο γάρ σοι, συνέβη, ὅτι διακονίαν ἱερῶν πραγμάτων πιστευθεὶς οὐκ ἐφύλαξας τῷ Θεῷ τὰ πιστά, ἀλλὰ παρέδωκας ἑαυτὸν τῇ φιλαργυρίᾳ νοσφισάμενος ἐκ τῶν σοι πιστευθέντων καὶ τῇ κενοδοξίᾳ σκορπίσας ἀδεῶς τὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τῇ φιληδονίᾳ τοῖς αἰσχροῖς συμμεινόμενος λογισμοῖς. Δι' ὃ ἐγκαταλειφθεὶς ὑπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ χάριτος ἐκλυδωνίσθης τοσοῦτον ὑπὸ τῆς πονηροτάτης τρικυμίας, ὥστε σε ναυαγίῳ δαιμονικῶ περιπεσεῖν δεινοτάτῳ». Ὁ ἀρρωστος ὑπόσχεται ὅτι στὸ μέλλον θὰ εἶναι προσεκτικός. Ὁ ἅγιος παίρνει τὸ κουκούλι μὲ τὸ χέρι του καὶ μετὰ βίας τὸ ἀφήρεσε ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ μοναχοῦ καὶ τὸ ἔρριξε μέσα σὲ λάκκο· αὐτὸ δὲ εἶχε πάρει μορφή κοντοῦ αἰθίοπα μὲ μάτια ὅμοια μὲ φωτιά.

Ἄξιοσημείωτα στοιχεῖα τῆς διήγησης τόσο ὁ σωφρονιστικὸς χαρακτήρας τῆς προσβολῆς ἀπὸ δαίμονα ὅσο καὶ ὅτι ἡ θεραπεία δὲν εἶναι ὀριστική, ἀλλὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τίς ἐπιλογές τοῦ προσβαλομένου. Ὁ ἅγιος λέει στὸν δαιμονισμένο: «ἴδε ὑγιῆς γέγονας· μηκέτι ἀμάρτανε, ἀλλὰ πρόσεχε σεαυτῷ, ἵνα μὴ χειρόν τί σοι γένηται»⁸.

Τὰ **προσωπικὰ ἀντικείμενα** τῶν ἁγίων ἢ ἐκεῖνα ποὺ φέρουν τὴν «εὐλογία» τοὺς ἀποκτοῦν θεραπευτικὴ ιδιότητα, καθὼς ἡ θεία χάρις ποὺ συνοδεύει αὐτοὺς καθαγιάζει καὶ τὰ ὑλικά στοιχεῖα μὲ τὰ ὁποῖα ἔρχονται σὲ ἐπαφή.

Τοῦ ἀσκητῆ Πέτρου ἡ **ζώνη** εἶχε **θεραπευτικὴ δύναμη**. Ἡ ζώνη, ποὺ ἦταν φαρυδιά, μακριὰ καὶ πλεγμένη ἀπὸ χονδρὸ λινάρι· τὴν μισὴ ἔβαζε πάνω του καὶ τὴν ἄλλη μισὴ στὸν ἀσθενῆ καὶ ἀπαλλασσόταν ἀπὸ τὴν νόσο (προσωπικὸ βίωμα τοῦ συγγραφέα Θεοδώρητου Κύρου). Ἀπὸ στόμα σὲ στόμα αὐτὸ ἔγινε γνωστὸ καὶ ἦταν πολλοὶ οἱ νοσοῦντες ποὺ ζητοῦσαν τὴν συνεπικουρίαν «τούτῳ τῷ φαρμάκῳ πρὸς ὑγίειαν· καὶ πανταχοῦ τῆς ἐκείνου χάριτος ἐδίδασκε τὴν ἐνέργειαν».

8. Kyrillos von Skythopolis, *Βίος τοῦ ἐν ἁγίοις ἡμῶν Εὐθυμίου*, σσ. 73-74.

Στην συγκεκριμένη όμως διήγηση παρουσιάζεται και η παράμετρος της κατακράτησης ιεροῦ κειμηλίου ἀπὸ κάποιον «ἀσεβή» ποῦ δὲν γύρισε πίσω τὴν ζώνη καὶ αὐτὸ σήμανε τὴν ἄρση τῆς θεραπευτικῆς τῆς δυνάμεως ἐξαιτίας τῆς ἀγνωμοσύνης τοῦ εὐεργετηθέντος⁹.

Ὁ ἄββᾶς Πατερομούθιος ὅταν ἐν ὄπτασίᾳ στοὺς οὐρανοὺς ἀπήχθη καὶ ἐπισκέφθηκε τὸν παράδεισον καὶ δοκίμασε ἀπὸ τοὺς καρπούς του, γιὰ ἀποδεικτικὸ στοιχεῖο ἔφερε ἓνα σῦκο στοὺς μαθητές του, ποῦ ὅποιος ἀσθενῆς τὸ μύριζε θεραπεύονταν: «ἦν γὰρ παμμέγεθες. Μόνον γὰρ τις ὁσφρήσατο αὐτοῦ τῶν κακουμένων, εὐθέως τῆς νόσου ἀπηλλάττετο»¹⁰. Ὁ ἄββᾶς Ὁρέντιος πάλι, δὲν ἐπισκέφθηκε ποτὲ νεαρὴ δαιμονισμένη γυναίκα, ἀλλὰ τῆς ἔστειλε ὡς δῶρο ἓνα τσαμπὶ σταφύλι: «ὄν θεασάμενος ὁ δαίμων ὁ ἐν τῷ κορασίῳ ἤρξατο κράζειν Ἄββᾶ Ὁρέντιε τί ἦλθες ὧδε. Καὶ ῥήξας τὴν κόρην, ἀνεχώρησεν ἀπ' αὐτῆς»¹¹.

Ὁ Gary Vikan ἀναφέρεται σὲ ἓνα θεραπευτικὸ-θρησκευτικὸ φαινόμενο (medico-religious phenomenon) ὅπου τὸ «ἀποτύπωμα» τοῦ ἁγίου σὲ «εὐλογία», κηρωτὴ, εἰκόνα εἶναι ἐφάμιλλο τῆς «ζωντανῆς» παρουσίας του. Φέρνει μάλιστα ὡς παράδειγμα τὰ λόγια τοῦ ὁσίου Συμεῶν, τοῦ ἐν τῷ θαυμαστῷ ὄρει¹².

Στὴν διήγηση *Περὶ τῆς γυναικὸς τῆς ἐχούσης στρόφους*¹³ (κολικὸς ἐντέρου), ἡ πιστὴ ἀσθενὴς ξύνει μὲ τὰ νύχια τῆς τὴν τοιχογραφία τῶν ἁγίων Κοσμά καὶ Δαμιανοῦ ποῦ ἔχει στὸ σπῆτι τῆς, βάζει τὸ ζύσμα σὲ νερό, τὸ πίνει καὶ θεραπεύεται.

Ὁ Κωνσταντῖνος πάλι «ἐν ἐκάστη αὐτοῦ ξενιτεῖα κατὰ πίστιν ἐπεφέρετο τὸ ἐκτύπωμα τῶν ἁγίων ἐν εἰκόνι πρὸς ἀσφάλειαν ἰδίαν». Ἡ σύζυγός του ποῦ ἔπασχε ἀπὸ ἀπόστημα στὸ σιαγόνι θεραπεύθηκε χάριν τῆς εἰκόνας αὐτῆς ἀπὸ τοὺς ἁγίους Ἀναργύρους, παρ' ὅτι βρισκόνταν σὲ ξένο τόπο, μακριὰ ἀπὸ τὸ ναὸ τῶν ἁγίων, ἀποδεικνύοντας: «πῶς τῇ πίστει τῶν ἐπικαλουμένων

9. Théodoret de Cyr, *Histoire des moines de Syrie*, SC, τ. 234, σ. 434. Πρβλ. Ἀναστασίου ταπεινοῦ μοναχοῦ διηγήσεις διάφοροι περὶ τῶν ἐν Σινᾷ ἁγίων Πατέρων, O.C., 1902, διήγηση XXXIII, σσ. 79-80.

10. *Historia Monachorum in Aegypto*, Περὶ Κόπρη, σ. 84.

11. Ἀναστασίου ταπεινοῦ μοναχοῦ διηγήσεις διάφοροι περὶ τῶν ἐν Σινᾷ ἁγίων Πατέρων, F. Nau, O.C., 1902, Διήγηση XVIII, σσ. 70-71.

12. G. Vikan, *Art, medicine, and magic in early Byzantium*, *Dumbarton Oaks Papers*, Number 48 (1984), σσ. 65-86, Symposium on byzantine medicine, ἐκδ. Dumbarton Oaks Research Library and Collection, Washington, District of Columbia: «When you regard the imprint of our image, it is us that you will see», σ. 73.

13. L. Deubner, *Kosmas und Damian*, θαῦμα 15, σσ. 137-138.

αὐτοὺς οἱ πάνσοφοι οὗτοι ἅγιοι ἀκολουθοῦντες πανταχοῦ οὐ μόνον τῆ ἐνεργείᾳ, ἀλλὰ καὶ αὐτῇ τῇ παρουσίᾳ εὐρίσκονται»¹⁴.

Στὸ *Διήγησις τῶν θαυμάτων τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος καὶ θαυματουργοῦ Ἀρτεμίου*, οἱ νοσοῦντες ἢ προσφιλῆ πρόσωπα τῶν νοσοῦντων, προσερχόμενοι στὸν ναό, σὲ κατάστασι ὕπνου καὶ διὰ ὄνειρου δέχονται τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ἁγίου (ιατρικὴ ἐπίσκεψιν) ποὺ ψηλαφεῖ τὸ ἄρρωστο μέλος καὶ τὸ θεραπεύει ἢ προτείνεται (ἢ ἐφαρμόζεται) θεραπευτικὴ ἀγωγή ποὺ τὰ ἀποτελέσματα τῆς γίνονται φανερὰ ὅταν ξυπνᾷ ὁ ἄρρωστος καὶ εἶναι ὑγιής¹⁵.

Ἡ πρακτικὴ τῶν «ἐγχοιμήσεων» χρησιμοποιεῖται καὶ ἀπὸ τοὺς ἁγίους Κοσμά καὶ Δαμιανὸ στὶς περισσότερες τῶν περιπτώσεων. Οἱ ἅγιοι ἐπισκέπτονται τοὺς νοσοῦντας καθ' ὕπνον¹⁶, ἐπιθέτουν τὰ χέρια τους καὶ ψηλαφίζουν τὰ πονεμένα μέλη ἢ ὑποδεικνύουν θεραπευτικὴ ἀγωγή¹⁷, χειρουργοῦν¹⁸, παραπέμπουν τοὺς ἀσθενεῖς σὲ γιатρούς ὑποδεικνύοντας θεραπευτικὴ ἀγωγή ἢ τρόπο χειρουργικῆς ἐπέμβασης¹⁹, ἄλλοτε ἐφαρμόζουν μέθοδο ποὺ ὁ ἀσθενής δὲν ἀποδέχεται ἄμεσα, ἀλλὰ στὸ τέλος τὴν κάνει ἀποδεκτὴ²⁰, συνιστοῦν ἀλλαγὴν θεραπευτικῆς ἢ φαρμακευτικῆς ἀγωγῆς²¹, προτείνουν συγκεκριμένην διαίτα²², ἢ ἐξάσκηση παραλυμένου μέλους²³, ἢ ἱαματικά λουτρά²⁴. Ἡ θερα-

14. L. Deubner, *Kosmas und Damian*, θαῦμα 13, σσ. 132-134.

15. Ἐγχοιμάομαι-ῶμαι: κοιμῶμαι ἐν τίνι τόπῳ, κυρίως ἐντὸς ναοῦ· λατινικά: incubare: ἐπιζητῶν προφητικὰ ὄνειρα ἢ θεραπεία ἐξ ἀσθενείας, Henry G. Liddell-Robert Scott, *Μέγα Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης*, ἐκδ. Ἰωάννη Σιδέρη, Ἀθήναι, τ. II, σ. 12.

16. E. Rupprecht, *Cosmae et Damiani, Sanctorum Medicorum, Vitam et Miracula e codice Londinensi (Neue deutsche Forschungen, B.1)*, Berlin 1935, θαῦμα 21, σ. 50.

17. L. Deubner, *Kosmas und Damian*, θαύματα 4,9,14,20,23· E. Rupprecht, *Cosmae et Damiani*, θαύματα 4,15.

18. L. Deubner, *Kosmas und Damian*, θαῦμα 30, σ. 175: Ὁ ἅγιος Κοσμάς ἔβαλε τοῦ ἀσθενῆ «τοὺς δύο πόδας ἀνὰ μέσον τοῦ δικτυώματος τοῦ καγκέλου καὶ ἐπισφίγγας, θετικῶς αὐτὸν ἐν τῷ σκάμνῳ καὶ λαβὼν τὸ ξίφος ἐχειροῦργησεν αὐτὸν βοῶντα». Πρβλ. L. Deubner, *Kosmas und Damian*, θαῦμα 17, σ. 143· E. Rupprecht, *Cosmae et Damiani*, θαῦμα 5, σ. 19 καὶ 7, σ. 23.

19. E. Rupprecht, *Cosmae et Damiani*, θαῦμα 10, σσ. 27-28 ὅπου στὸν σοφιστὴ Στέφανο «φάνεντες αὐτῷ δέδωκαν οἱ ἅγιοι τὴν ἰατροῦ λέγοντες αὐτῷ τῷ τῆς ἰατρικῆς τέχνης σιδήρῳ νυγῆναι τοὺς ὀφθαλμοὺς ... καὶ τοῦ ὕπνου ἀναστὰς τοῖς ἰατροῖς λέγει τὸ κελευσθέν». Πρβλ. L. Deubner, *Kosmas und Damian*, θαῦμα 28, σσ. 171-172, ὅπου στὸ γιатρὸ μῖα ἀσθενοῦς ἔδειξαν «τοὺς τόπους» ποὺ ἔπρεπε νὰ γίνουσι οἱ τομῆς στὸν μαστὸ τῆς καὶ τὸ φάρμακο ποὺ πρέπει νὰ ἐπιθέσει μετὰ τὴν ἐπέμβαση.

20. L. Deubner, *Kosmas und Damian*, θαῦμα 24, σσ. 163-164.

21. E. Rupprecht, *Cosmae et Damiani*, θαῦμα 22, σ. 53: τὸν γιатρὸ τοῦ γιοῦ τοῦ Σευηριανοῦ «προστάττουσιν μὴ ἀνέχεσθαι μηδὲ ποτίζειν τὴν λεγομένην πικράν». Στὸν γιатρὸ ἐνὸς

πεία δὲν ολοκληρώνεται πάντοτε ἄμεσα· υπάρχουν και περιπτώσεις σταδιακῆς θεραπείας²⁵ ἢ και ἀποθεραπείας (π.χ. μετεγχειριτικὴ θεραπευτικὴ ἀγωγή πρὸς ολοκλήρωση θεραπείας)²⁶ ἢ και μερικῆς θεραπείας²⁷.

Μὲ τὴν «ἀφήν» ἐπίσης τοῦ πονεμένου μέλους τοῦ σώματος ἀπὸ τὸν ἅγιο, ὁ ἀσθενὴς θεραπεύεται. Βασικὴ προϋπόθεση ὅτι ἡ «θεραπευτικὴ δύναμη τῆς ἀφῆς» ἀπορρέει ἀπὸ τὸ ἐκ Θεοῦ χορηγηθὲν χάρισμα τῆς ἰάσεως, γι' αὐτὸ και τελεῖται στὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

Στὴν μητέρα τοῦ Θεοδώρητου Κύρου ποὺ εἶχε πρόβλημα τὸ μάτι της, ὁ Γέροντας Πέτρος: «ἐπέθηκε τὴν χεῖρα τῶ ὀφθαλμῶ και τοῦ σωτηρίου σταυροῦ τὸ σημεῖον τυπώσας τὴν νόσον ἀπήλασεν»²⁸.

Ὁ Ἰσίδωρος, ὁ ναύτης, διηγούμενος τὴν θεραπεία του ἀπὸ τὸν Ἅγιο Ἀρτέμιο ἀναφέρει: «ἤψατο γὰρ τῇ δεξιᾷ χειρὶ αὐτοῦ τῆς κοιλίας μου, τῇ δὲ ἀριστερᾷ τῶν ὠμοπλάτων, και τὸ τρίτον ἔσφιγξέν με λέγων· Ὁ πατήρ και ὁ υἱὸς και τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἡ ἅγια τριάς, κελεύει σοι ἐξελθεῖν, και εἶδον ὁμομέλανον κορώνην ἐξελθοῦσαν ἐκ τοῦ στόματός μου, και ἐποίησεν εἰς τὸ μέτωπόν μου τὸν τίμιον σταυρόν, και ἔλυσέν με ἀπὸ τῶν δεσμῶν και ἔπεσον...»²⁹.

Στὴν Σκυθόπολη πάλι, διαβαίνοντας ὁ ἅγιος Σάββας τὴν δυτικὴ στοὰ

«σχολαστικοῦ» μὲ ἀπόστημα προτείνουν ν' ἀποφύγει τὴν «ὠμοτομίαν» και «μᾶλλον τὸν ἀχένα φλεβοτομήσας»· ἐπίσης συνιστᾷ «τοιόνδε φάρμακον». Ὁ σχολαστικὸς «ἐπέχριε κηρωτὴν τῶ πάθει» και οἱ ἅγιοι τοῦ φανερώνονται γιὰ νὰ τὸν διορθώσουν: «κηρωτῆς οὐ χρήζει τὸ σὸν πάθος, ἀλλ' ὁ ἔφημέν σοι φάρμακον ἐπίχρισον». Πρβλ. E. Rupprecht, *Cosmae et Damiani*, θαῦμα 30, σ. 63· L. Deubner, *Kosmas und Damian*, θαῦμα 32, σσ. 177-178.

22. L. Deubner, *Kosmas und Damian*, θαῦμα 2, σ. 102, προτείνεται ἡ ἀσθενὴς νὰ τρώει χοιρινὸ ἐνῶ πρόκειται γιὰ ἐβραία· θαῦμα 38, σ. 192: «κυάμοις ξηροῖς... εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς και τοῦ υἱοῦ και τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπικαλεσάμενον φαγεῖν παρήνεσαν»· E. Rupprecht, *Cosmae et Damiani*, θαῦμα 19, σ. 49: «φάβατος πολταρίου μεταλαμβάνων ταχέως ἰαθήσῃ»· θαῦμα 20, σ. 50: «τὸ λεγόμενον χίδρον φάγε και τὸν θώρακα θερμῶ ἐλαίῳ χρίε...».

23. E. Rupprecht, *Cosmae et Damiani*, θαῦμα 16, σ. 40: «δέδωκαν αὐτῷ βακτηρίαν εἰπόντες προσηνῶς· τέκνον, ἐπεριδόμενος ταύτῃ γύμναζε τοὺς σοὺς πόδας κινεῖν, αἶε και τὰς χεῖρας κινῶν»

24. L. Deubner, *Kosmas und Damian*, θαῦμα 14, σ. 135 και θαῦμα 27, σ. 170.

25. L. Deubner, *Kosmas und Damian*, θαῦμα 12, σσ. 130-131· θαῦμα 27, σσ. 169-170· θαῦμα 28.

26. L. Deubner, *Kosmas und Damian*, θαῦμα 30, σσ. 175-176.

27. L. Deubner, *Kosmas und Damian*, θαῦμα 31, σ. 176.

28. Théodoret de Cyr, *Histoire des moines de Syrie*, SC, τ. 234, σ. 420.

29. Διήγησις τῶν θαυμάτων τοῦ ἁγίου και ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος και θαυματουργοῦ Ἀρτεμίου, θαῦμα ς, σ. 7.

τῆς λεγόμενης ἀψίδας τοῦ ἁγίου Ἰωάννου συνάντησε γυναίκα πού χρόνια αἰμορραγοῦσε καί κανεῖς δέν τὴν πλησίαζε ἀπὸ τὴν δυσσομία. Ἐκείνη, ἀποκαλώντας τον «δοῦλο τοῦ Θεοῦ», τοῦ ζητάει νὰ τὴν ἐλεήσει καί νὰ τὴν θεραπεύσει. Ἐκεῖνος τῆς ἀπαντᾷ ὅτι δέν μπορεῖ νὰ τῆς προσφέρει κάτι παρά τὸ χέρι του γιὰ νὰ τὸ βάλει στὴν πληγὴ τῆς καί στὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ πιστεύει ὅτι θὰ σωθεῖ. Καί πράγματι ἐκείνη παίρνει τὸ χέρι του καί τὸ βάζει στὰ ἀπόκρυφα σημεῖα τῆς πού αἰμορραγοῦσαν καί ἀμέσως τὸ αἷμα σταμάτησε νὰ τρέχει³⁰.

Ὁ νοσῶν προσκυνητὴς πλησίον τῆς σοροῦ τοῦ ἁγίου, θεραπεύεται, λαμβάνει τὴν «εὐλογία»· μακριὰ ὅμως ἀπὸ τὴν σορό, χρειάζεται ἕναν «μεσολαβητὴ» πού θὰ τοῦ προσφέρει τὸ ἴδιο ἀποτέλεσμα³¹. Μία τέτοιου εἶδους πρακτικὴ ἀποτελεῖ ἡ κηρωτὴ, ἀλοιφὴ πού παρασκευάζονταν μὲ βάση τὸ κερὶ³². Πατέρας τυφλοῦ παιδιοῦ δίνει τὴν πληροφορία ὅτι κατασκευάζεται στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ πού εἶναι καί ὁ χορηγὸς τῆς ἰάσεως³³. Ἡ κηρωτὴ χρησιμοποιεῖται ὡς ἐπίθεμα σὲ πληγές μετὰ ἀπὸ ἐγχειρήσεις³⁴ καί στὰ μάτια σὲ ὀφθαλμολογικὲς παθήσεις³⁵. ἀναμιγνύεται μὲ νερὸ καί πίνεται³⁶ ἢ μὲ «ἡγιασμένον ἔλαιον»³⁷ ἢ μὲ τὰ φάρμακα τοῦ ἀσθενῆ³⁸. Μοιράζονταν κυρίως κάθε Παρασκευὴ στοὺς ἀσθενεῖς, στίς ἀγρυπνίες «ἐξ ἔθους» μὲ συμμετοχὴ καί εὐσεβῶν πού ἔρχονταν νὰ προσευχηθοῦν³⁹.

Ὁ Σέργιος διηγούμενος τὴν θεραπεία του ἀπὸ τὸν ἅγιο Ἀρτέμιο, ἀναφέρει ὅτι τοῦ παρουσιάζεται ὁ ἅγιος στὸν ὕπνο του καί τοῦ δίνει κηρωτὴ μὲ τὴν μορφή νομίσματος ἀπὸ κερὶ πού ἔφερε τὸ ἐκτύπωμα τοῦ ἁγίου: «καί ἐπιδοὺς αὐτῷ νόμισμα ἔφη· Ἐδέξαι, ἵνα πίης». Τὸ δὲ ἦν κηρωτὴ. ... παραχρῆμα δὲ τὸ

30. Les moines d' orient, III/2, Les moines de Palestine, Cyrille de Scythopolis, *Vie de Saint Sabas*, σσ. 92-93.

31. G. Vikan, *Art, medicine, and magic in early Byzantium*, σ. 72: the pilgrim must necessarily rely on some blessed intermediary to accomplish the same effect.

32. L. Deubner, *Kosmas und Damian*, θαῦμα 22, σ. 158.

33. L. Deubner, *Kosmas und Damian*, θαῦμα 36, σ. 189: «σκευαζομένης ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ εὐλογίας καί δεήθητι αὐτῶν, ἵνα ἐπιχρίσωσιν τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τέκνου σου τοῦ εὐλογημένου ἐκείνου φαρμάκου, καί θεραπεύει αὐτὸ ὁ Χριστός».

34. L. Deubner, *Kosmas und Damian*, θαῦμα 1, σσ. 101· 29, σσ. 173· 30, σ. 175.

35. E. Rupprecht, *Cosmae et Damiani*, θαῦμα 27, σ. 60· L. Deubner, *Kosmas und Damian*, θαῦμα 34, σ. 73 καί θαῦμα 36, σ. 77.

36. L. Deubner, *Kosmas und Damian*, θαῦμα 16, σσ. 140-141.

37. L. Deubner, *Kosmas und Damian*, θαῦμα 33, σ. 181.

38. E. Rupprecht, *Cosmae et Damiani*, θαῦμα 14, σ. 35.

39. E. Rupprecht, *Cosmae et Damiani*, θαῦμα 35, σ. 74.

σφραγίδιον διαμαλάξας ἤλειψεν αὐτοῦ τὰ αἰδοῖα, καὶ οἷαν ὥραν ἤψατο αὐτοῦ τὸ μαλαχθέν τῆς σφραγίδος κηρίον, εὐθέως ὑγιῆς ἐγένετο καὶ ἐδόξασεν τὸν θεὸν καὶ τὸν ἅγιον μάρτυρα»⁴⁰.

Ἡ κηρωτὴ μπορεῖ νὰ χορηγηθεῖ τοποθετημένη σὲ ὕφασμα. Ἡ θεραπεία παιδιοῦ γίνεται μὲ «παστίλλιν πλακουνταρικόν...» πού στὴν συνέχεια τοῦ κειμένου ἐρμηνεύεται ὡς: «ἐμπλαστρον ἐπικείμενον ἀπὸ κηρωτῆς μετὰ ῥάκουσ»⁴¹. Ἄλλοτε πάλι χρησιμοποιεῖται ὄχι μόνο γιὰ ἐξωτερικὴ χρῆση, ἀλλὰ καὶ τρώγεται. Ὁ ἅγιος Ἀρτέμιος σὲ ὄνειρο προτρέπει τὸν Θεόδωρο πού τὸν παρακαλεῖ γιὰ τὸν ἄρρωστο γιό του: «Ἀνάστηθι, καὶ ἐκ τῆς γενομένης κηρωτῆς λαβὼν ἀλειψαί σου τὸ στήθος καὶ φάγε ἐξ αὐτῆς· ἀλειψον δὲ καὶ τοὺς διδύμους τοῦ σὺν σοὶ ἀνακειμένου παιδιοῦ, καὶ καλῶς ἔξετε»⁴².

Στὴν διήγηση *Περὶ τοῦ τὴν σύριγγα ἔχοντος*, μετὰ τὸ χειρουργεῖο πού τοῦ γίνεται ἀπὸ τοὺς ἁγίους Κοσμά καὶ Δαμιανὸ μὲ τὴν μέθοδο τῆς «ἐγκοίμησης», καὶ ἀφοῦ περάσει λίγος χρόνος, στὸν ὑγιῆ πλέον τόπο τῆς τομῆς τοποθετεῖται ἀπὸ τοὺς ἁγίους μ' ἓνα πανί «κηρωτὴ» πού ἀλλάζει κατὰ τακτὰ χρονικὰ διαστήματα πρὸς ἐπούλωση καὶ ἀποθεραπεία⁴³.

Ὁ ρόλος τῆς κηρωτῆς δὲν εἶναι μόνο «θεραπευτικός», ἀλλὰ καὶ προστατευτικός («φυλακτό»). Σὲ γυναῖκα πού ἔχει θεραπευθεῖ πλήρως, παρουσιάζονται οἱ ἅγιοι καὶ τῆς λένε: «ἔχεις κατὰ τὸ προσκεφάλαιόν σου μέρος τῆς κηρωτῆς, καὶ ἐκ ταύτης ἐν ἐκάστη ἐσπέρα καθεύδουσα ἀλείφου, καὶ οὐδὲν σοὶ τῶν κακῶν τοῦ λοιποῦ ἐνοχλήσει»⁴⁴.

Στὸν ἀρχαῖο ἐλληνικὸ κόσμο τὸ ἔλαιο ἀποτελεῖ τὸ μέσο γιὰ τὴν ἐνίσχυση τῶν σωματικῶν δυνάμεων καὶ τὴν ἐπούλωση τῶν πληγῶν⁴⁵. γιὰ τοὺς Ἑβραίους ἡ ἀλείψη μὲ ἔλαιο τῶν ἀσθενῶν ἀποτελεῖ στοιχεῖο τῆς ἱατρικῆς πρακτικῆς⁴⁶. Οἱ Ἀπόστολοι (Μκ.6,12-13) στέλνονται ἀπὸ τὸν Χριστὸ σὲ ἱεραποστολικὴ περιοδεία: «καὶ ἐξελθόντες ἐκήρυσσον ἵνα μετανοήσωσι. Καὶ

40. *Διήγησις τῶν θαυμάτων τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος καὶ θαυματουργοῦ Ἀρτεμίου*, θαῦμα ιστ', σσ. 16-17.

41. *Διήγησις τῶν θαυμάτων τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος καὶ θαυματουργοῦ Ἀρτεμίου*, θαῦμα μγ', σ. 72.

42. *Διήγησις τῶν θαυμάτων τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος καὶ θαυματουργοῦ Ἀρτεμίου*, θαῦμα λγ', σ. 51.

43. L. Deubner, *Kosmas und Damian*, θαῦμα 30, σσ. 175-176.

44. L. Deubner, *Kosmas und Damian*, θαῦμα 13, σ. 134.

45. A.S. Pease, *Oleum Öl*, στὸ Pauly-Wissowa, *Real-Encyclopädie des klassischen Altertumswissenschaft* 2, Stuttgart 1937, σσ. 2454-2474.

46. Γ.Ν. Φίλια, *Ἡ μετάβαση ἀπὸ τὴν ἀπλή ἀλείψη τῶν ἀσθενῶν μὲ ἔλαιο στὴν εὐλογία τοῦ ἐλαίου πρὶν ἀπὸ τὴν ἀλείψη*, (Συμβολὴ στὴν μελέτη τοῦ Μυστηρίου τοῦ Εὐχελαίου),

δαιμόνια πολλά ἐξέβαλλον, καὶ ἤλειφον ἐλαίῳ πολλοὺς ἀρρώστους καὶ ἐθεράπευον».

Ἡ πρώτη Χριστιανικὴ Ἐκκλησία ἀλείφει τοὺς ἀσθενεῖς: «Καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ' αὐτὸν ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου» (Ἰακ. 5, 14 β). Ἡ ἀλείψη προηγεῖται τῆς προσευχῆς, ὅπως μαρτυρεῖ ἡ μετοχὴ ἀορίστου «ἀλείψαντες». Ἡ ἐπίκληση τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου, ὑποδηλοῖ τὴν σύσταση τῆς πράξης αὐτῆς ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Χριστὸ (βεβαιότητα ἐπέμβασής Του γιὰ τὴν ἴαση) καὶ τὴν διαφοροποιεῖ ἀπὸ ἄλλες παρόμοιες φαινομενικὰ πράξεις (π.χ. μαγεία), καθὼς ὁ Θεὸς ἐνεργεῖ πρὸς θεραπεία καὶ σωτηρία μέσα ἀπὸ τὴν ὕλη (ἐλαίο). Ἡ σωματικὴ θεραπεία ἀποτελεῖ τὸν πρῶτο διακριτὸ στόχο τῆς προσευχῆς· ὅμως ἡ πνευματικὴ θεραπεία ποὺ εἶναι συνακόλουθη (συνοδευτικὴ) τῆς σωματικῆς ἀποτελεῖ τὸν ἐν γένει τελικὸ στόχο (σωτηρία). Στους πρώτους αἰῶνες ἡ θεραπεία τοῦ ἀρρώστου διὰ τῆς ἀλείψεως μὲ ἐλαίο καὶ διὰ τῆς προσευχῆς ἦταν συνδυασμένη μὲ τὴν μετάνοια. Στὴν πράξη αὐτὴ προστίθεται τὸν 4^ο αἰ. μ.Χ. ἓνα καινούριο στοιχεῖο ποὺ μονιμοποιεῖται, δηλ. τὸ ἐλαίον εὐλογεῖται (ἀγιάζεται) πρὶν ἀπὸ τὴν ἀλείψη τῶν ἀσθενῶν καθὼς οἱ δωρεῆς τοῦ Θεοῦ πρέπει νὰ μεταβιβάζονται μέσα ἀπὸ μία καθαγιασμένη ὕλη⁴⁷.

Ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία μετὰ τὴν περίοδο τῶν διωγμῶν ἐκδηλώνει μία ἀντιπαράθεση τοῦ Χριστοῦ ὡς θεραπευτοῦ τῶν ἀσθενειῶν μὲ τὸν Ἀσκληπιό, θεραπευτὴ θεὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων⁴⁸. Ἡ Ἐκκλησία υἱοθετεῖ τὴν εὐλογία ἐλαίου, χωρὶς νὰ ὑπάρχουν ἀκριβεῖς μαρτυρίες, σὲ μία προσπάθεια διάκρισης

Οἰκοδομὴ καὶ Μαρτυρία, Ἐκφρασις ἀγάπης καὶ τιμῆς εἰς τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Σερβίων καὶ Κοζάνης Κύριον Διονύσιον, τ. Β' (σσ. 433-449), Ἐν Κοζάνῃ 1992, σ. 434.

47. Γ.Ν. Φίλια, Ἡ μετὰβαση ἀπὸ τὴν ἀπλὴ ἀλείψη τῶν ἀσθενῶν μὲ ἐλαίο στὴν εὐλογία τοῦ ἐλαίου πρὶν ἀπὸ τὴν ἀλείψη, σσ. 435-445· Συμμεῶν τοῦ Μεταφραστοῦ, Μαρτύριον τῆς Ἁγίας Εὐγενίας, 16, Migne, P.G. 116, 628A-B (180 μ.Χ.). πρβλ. Γ.Ν. Φίλια, Ὁ τελὼν καὶ ὁ τόπος τελέσεως τοῦ Εὐχελαίου κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνες, Ε.Ε.Θ.Σ.Π.Α., τ. ΛΣΤ' (σ. 707-732), ἐν Ἀθήναις 2001, σσ. 717-718.

48. Γ.Ν. Φίλια, Τὸ μυστήριον τοῦ ἁγίου Εὐχελαίου καὶ τὰ θεραπευτήρια τοῦ Ἀσκληπιοῦ, στὰ Πρακτικὰ ΣΤ' Πανελληνίου Λειτουργικοῦ Συμποσίου στελεχῶν Ἱ. Μητροπόλεων: Χριστιανικὴ Λατρεία καὶ Εἰδωλολατρία, ἐκδ. Ἐπικοινωνιακὴ καὶ Μορφωτικὴ Ὑπηρεσία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Σειρὰ Ποιμαντικὴ Βιβλιοθήκη 11, σσ. 229-270. Βλ. Μ. Ἀθανασίου, Περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου, 49,2, ἐκδ. C. Kannengiesser, S.C. 199, 1973, σ. 444 (5-11). Οἱ θεραπευθέντες εἰδωλόλατραι ἀπὸ τοὺς ἁγίους Κοσμᾶ καὶ Δαμιανὸ ἔβρισκαν «κοινούς τόπους» μὲ τις ἐγκοιμήσεις τῶν Διοσκούρων Κάστορα καὶ Πολυδεύκη (ΘΗΕ, τ. 7, σσ. 880-882). Τὰ λείψανα τῶν Ἁγίων Κύρου καὶ Ἰωάννη ποὺ ἀπέκειντο στὴν Βασιλικὴ τοῦ ἁγίου Μάρκου στὴν Ἀλεξάνδρεια, ὁ ἅγιος Κύριλλος, κατὰ τὸ α' μισὸ τοῦ ε' αἰῶνος, τὰ

της θεραπευτικής της δραστηριότητας από την αντίστοιχη ειδωλολατρική, στην οποία το έλαιο έπαιζε σημαντικό ρόλο⁴⁹.

Η πρώτη μαρτυρία άγιασμού ελαίου πριν από την άλειψη άσθενών στην 'Ιστορία της Χριστιανικής Ανατολικής λατρείας καταγράφεται τον 4^ο μ.Χ. αι. στο *Εύχολόγιο του Σεραπίωνος* (δεν πρόκειται περί εύχολογίου κατά κυριολεξία, αφού λείπουν οι τυπικές διατάξεις, αλλά περι συλλογής εύχων⁵⁰). Πρὸ τοῦ 5^{ου} αι. ἡ συνήθεια χρίσεως τῶν ἀσθενῶν στὶς οἰκίες τους, με καθαγιασμένο έλαιο τοῦ Ναοῦ ἦταν διαδεδομένη (κυρίως στὶς περιοχές Αἰγύπτου καὶ Συρίας). Ἀπὸ τὸν 5^ο αι. φαίνεται νὰ ἐπικρατεῖ ἡ δι' ελαίου χρίση τοῦ ἀσθενῆ στὸν ναό, τὸν 7^ο αι. μαρτυρεῖται ὅτι ἐλάμβανε χώρα πλησίον τῆς Ἁγίας Τραπέζης καὶ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἐνοποιεῖται –μέσα στὸν χῶρο τοῦ ναοῦ– τὸ τελετουργικὸ τοῦ μεταγενέστερου ὀνομασθέντος Εὐχελαίου (καθαγιασμός καὶ χρίση ἀσθενούς)⁵¹.

Οἱ ἀλείψεις δὲν ἐπραγματοποιοῦντο ἀποκλειστικὰ ἀπὸ τοὺς «πρεσβυτέρους τῆς Ἐκκλησίας» στοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνες. Ὁ Γέροντας Ἀμούν, σὲ λιπόθυμο νέο πὸν δὲν μποροῦσε νὰ συνέλθει, ἐφαρμόζει τὴν ἀκόλουθη πρα-

μετακόμισε στὴ Μανουθὲ γιὰ νὰ ἀντιτάξει ἕνα χριστιανικὸ ναὸ (ποὺ ἔγινε ὀνομαστός ἀπὸ τὶς προσκυνηματικὲς ἀποδημίες καὶ γιὰ τὶς ἰάσεις ποὺ ἐνήργουν) στὸ ἱερὸ τῆς Ἰσιδος, τῆς ὁποίας ἡ λατρεία ἦταν διαδεδομένη (ΘΗΕ, τ. 7, σ. 1220).

49. Γ.Ν. Φίλια, *Ἡ μετάβαση ἀπὸ τὴν ἀπλή ἀλειψη τῶν ἀσθενῶν μεῖ ελαίου στὴν εὐλογία τοῦ ελαίου πρὶν ἀπὸ τὴν ἀλειψη*, σσ. 446-447· P. De Labriolle, *La réaction paienne* (Étude sur la polémique anti-chrétienne du Ier au VIème siècle), Paris 1934, σσ. 175-177 καὶ 180-185· A. George, *Miracles dans le monde Hellénistique*, 5^ο κεφ. τῆς μελέτης του *Les Miracles de Jésus selon le Nouveau Testament*, Paris 1977, σσ. 104-108· περίπτωση θεραπευτῆ στὸν ειδωλολατρικὸ χῶρο ποὺ χρησιμοποιοῦσε «ἀγιασμένο» έλαιο γιὰ θεραπεία ἀρρώστων εἶναι τοῦ Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως. Ἀσχολεῖτο μετὰ τὴν μαγεία καὶ ἡ διδασκαλία του εἶχε στοιχεῖα ἀπὸ πολλὰ θρησκευματα. Ὁ μαθητῆς του Δούστουμος Θύλασος ἀναφέρει ὡς θεραπευτικὴ συνταγὴ τοῦ δασκάλου του τὴν μίξη ελαίου καὶ ὕδατος καὶ στὴν συνέχεια τὴν χρησιμοποίηση «ἀγιασμοῦ» γιὰ ἀλειψη ἀρρώστου (Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως, *Ἀποτελέσματα*, στὸ *Patrologia Syriaca, Pars Prima*, τόμ. II, Paris 1907, σ. 1380)· ὁ E. Renan ὑποστηρίζει τὴν ὑπαρξὴ ἐπίδρασης τῶν θεραπευτικῶν πρακτικῶν τοῦ Ἀπολλωνίου στοὺς Γνωστικούς καὶ γι' αὐτὸ θεωρεῖ ὅτι ἡ χριστιανικὴ ἐκκλησία τὴν ἀλειψη μεῖ ελαίου υἰοθέτησε ἀπὸ τοὺς Γνωστικούς.

50. Γ. Ν. Φίλια, *Ὁ τελῶν καὶ ὁ τόπος τελέσεως τοῦ Εὐχελαίου κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνες*, σ. 707.

51. Γ. Ν. Φίλια, *Ὁ τελῶν καὶ ὁ τόπος τελέσεως τοῦ Εὐχελαίου κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνες*, σ. 724· T. Spacil, *Doctrina Theologiae Orientis Separati de Sacra Infirmorum Uncione*, Roma 1931, σ. 73 (*Orientalia Christiana* 24)· F.W. Puller, *The anointing of the sick in Scripture and Tradition, with some Considerations on the Numbering of the Sacraments*, London 1910, σ. 86.

κτικῆ: «...καὶ ἐλαίῳ αὐτὸν χρῖσαντος ἀνέστη ὁ παῖς διηγούμενος τὸ ὄρα-
θέν»⁵².

Ὁ ἄββᾶς Μακάριος μὲ ἔλαιον θεράπευσε γυναίκα ποῦ εἶχε μεταμορφωθεῖ ἀπὸ μάγο σὲ φοράδα: «... ἑπτὰ ἡμέρας ἐγκλείσας αὐτὴν καταμόνας, τῶν γονέων αὐτῆ παραμενόντων, αὐτὸς εἰς ἕτερον κελλίον τῆ δεῆσει ἐσχόλαζεν, τῆ δὲ ἐβδόμη ἡμέρα εἰσελθὼν μετὰ τῶν γονέων ἔλειψεν αὐτὴν ὅλην ἐλαίῳ καὶ κλίνας τὰ γόνατα ἠῤῥατο σὺν αὐτοῖς καὶ ἀναστάντες εὔρον αὐτὴν εἰς κόρην μεταβληθεῖσαν»⁵³.

Μαρτυρίες καταδεικνύουν ὅτι ὁ πρεσβύτερος εὐλογεῖ τὸ ἔλαιο πρὸς χρῆση τῶν ἀσθενῶν, ἀφοῦ τὴν λειτουργικὴ αὐτῆ πράξη δὲν μπορεῖ νὰ τελέσει κάποιος λαϊκὸς καὶ ὅτι ἡ χρῆση τῶν ἀσθενῶν εἶναι ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὴν ἱερωσύνη. Τὸν 5^ο αἰ. ὁ Καλλίνικος ἀναφέρει ὅτι ὁ μοναχὸς Ὑπάτιος μετέφερε τὸ «ἔλαιο τῶν ἀσθενῶν» πρὸς τὸν ἡγούμενό του Ἰωανᾶ γιὰ νὰ τὸ εὐλογῆσει: «ἦν γὰρ πρεσβύτερος»⁵⁴.

Κάποιοι μοναχοί, μὴ κληρικοί, εὐλογοῦσαν οἱ ἴδιοι τὸ ἔλαιο· τέτοια εἶναι ἡ περίπτωση τοῦ Συμεῶν τοῦ Στυλίου ποῦ ἦταν λαϊκὸς καὶ ἀπὸ τὸν ὁποῖο ζητεῖτο: «ἔλαιον τῆς τούτου εὐλογίας ἠξιωμένον»⁵⁵. Ἐκτὸς τοῦ καθαγιασμένου ἐλαίου πρὸς χρῆση ἀσθενῶν ὑφίστατο καὶ ἓνα «ἔλαιο μοναχῶν»⁵⁶. Ἡ φήμη τους ὡς πνευματικῶν καθοδηγητῶν κάνει τοὺς χριστιανοὺς νὰ ζητοῦν ἐπίμονα ἀπὸ αὐτοὺς εὐλογία ἐλαίου πρὸς χρῆση τῶν ἀσθενῶν. Ὑπάρχει καὶ περίπτωση μοναχῶν νὰ μὴν ἀποδέχονται τὴν «καθαγιαστικὴ δικαιοδοσία». Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρεται ἡ διήγηση γιὰ τὸν ἄββᾶ Μαρκιανό: Εὐγενής, ποῦ εἶχε τιμηθεῖ μὲ στρατιωτικὰ ἀξιώματα ξεκίνησε ἀπὸ τὴν Βέροια Συρίας καὶ ἔφτασε στὴν ἔρημο γιὰ νὰ συναντήσῃ τὸν Γέροντα Μαρκιανὸ μὲ σκοπὸ τὴν θεραπεία τῆς κόρης του, «ἐπὶ χρόνῳ πολλῶ κορυβαντιώσης καὶ ὑπὸ πονηροῦ δαίμονος ἐνοχλουμένης καὶ λυττώσης». Καὶ ἐπειδὴ ὁ πατέρας παρὰ τίς προσπάθειές του δὲν μπόρεσε νὰ συναντήσῃ τὸν Μαρκιανό, παρακάλεσε κάποιον πρεσβύτερῃ ποῦ διακονοῦσε τὸν Γέροντα «μικρὸν ληκύθιον ἐλαίου» νὰ τοποθε-

52. *Historia Monachorum in Aegypto*, σσ. 74-75.

53. *Historia Monachorum in Aegypto* σ. 128· Στὴν *Λαυσαϊκὴ ἱστορία*, τ. Α', σσ. 94-96, συναντᾶται τὸ ἴδιο περιστατικὸ ὄχι μὲ ἔλαιον ἀλλὰ μὲ ραντισμὸ ὕδατος καὶ προσευχῆ.

54. Γ. Ν. Φίλια, *Ὁ τελὼν καὶ ὁ τόπος τελέσεως τοῦ Εὐχέλαιου κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνες*, σ. 723· Καλλίνικου, *Βίος Ὑπατίου*, 4, 8, ἐκδ. Sources Chrétiennes 177 (1971), σ. 86.

55. Théodoret de Cyr, *Histoire des moines de Syrie*, SC, τ. 257, σσ. 201-202.

56. Γ. Ν. Φίλια, *Ὁ τελὼν καὶ ὁ τόπος τελέσεως τοῦ Εὐχέλαιου κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνες*, σ. 725· J. Coppens, *L'imposition des mains et les ritres connexes dans le Nouveau Testament et dans l'Église ancienne*, Paris 1925, σ. 47.

τήσει ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα του. Ὅταν ὁ Μαρκιανὸς μαθαίνει τὸν λόγο ὑπαρξῆς τοῦ «ληκυθίου» ἀπὸ τὸν πρεσβύτερο: «...ἡγανάκτει μὲν, ὡς εἰκὸς ἦν τὸν δεικνύναι αὐθις τοιαῦτα τολμήσεις, καὶ τῆς συνουσίας ἐκείνης στερηθῆσθαι, καὶ τὴν διακονίαν ἀφαιρεθῆσθαι –μεγίστη δὲ ἦν ἡ ζημία τοῖς τὸ κέρδος ἐπισταμένοις–, ἀπέπεμψεν ἀποδοῦναι τῷ δεδωκότι κελεύσας»⁵⁷. Ἀπὸ τὸν 5^ο αἰ. οἱ τοπικὲς ἐκκλησίες τῆς Συρίας ὀρίζουν ἐκκλησιαστικὸ ὑπεύθυνο ὥστε νὰ προλαμβάνονται περιπτώσεις «ἐπικάλυψης» δραστηριοτήτων τῶν ἱερέων ἀπὸ μὴ κληρικοὺς μοναχοὺς⁵⁸.

Ἡ προέλευση ἐλαίου τῆς ἀλειψῆς ἢ χρίσης μπορεῖ νὰ ἦταν:

α) ἔλαιον λυχνίας: ἔλαιο προερχόμενο ἀπὸ τὴν κανδήλα τῆς Ἁγίας Τράπεζας ἢ ἀπὸ τίς κανδηλῆς τῶν ἀγίων· ἦταν καθαγιασμένο, ἡ δὲ πράξη καθαγιασμοῦ γινόταν κατὰ τὴν διάρκεια τῆς Θείας Λειτουργίας ὑπὸ τοῦ ἱερέως· ὁ ἅγιος Ἰωάννης Χρυσόστομος ἀναφέρει: «Καὶ γὰρ ἡ τράπεζα αὕτη πολλῶν τιμωτέρα καὶ ἡδίων, καὶ ἡ λυχνία τῆς λυχνίας. Καὶ ἴσασιν ὅσοι μετὰ πίστεως καὶ εὐκαιρῶς ἐλαίῳ χρισάμενοι νοσήματα ἔλυσαν». Γίνεται ἀναφορὰ ὅχι σὲ μία ὁποιαδήποτε λυχνία τοῦ ναοῦ, ἀλλὰ σὲ συγκεκριμένη ποὺ ἦταν τοποθετημένη ἐπὶ τῆς ἁγίας Τραπέζης καὶ προφανῶς τὸ ἔλαιό της θεωρεῖτο καθαγιασμένο («θρησκευτικὴ ἰατρικὴ»)· ὁ καθαγιασμὸς πιθανὸν νὰ γίνονταν κατὰ τὴν διάρκεια τῆς Θείας Λειτουργίας εἴτε διὰ εἰδικῆς εὐχῆς εἴτε διὰ ἀπλῆς εὐλογίας, μὲ τόπο τελέσεως τοῦ καθαγιασμοῦ τὸ Ἱερό Βῆμα καὶ τελοῦντα τὸν ἱερέα⁵⁹.

Ὁ μοναχὸς Ἰπάτιος ὅταν τοῦ ἔφεραν παραλυτικό: «... λαβὼν ἔλαιον τῆς κανδύλας καὶ εὐξάμενος ἤλειψεν αὐτόν, καὶ εὐθέως ὁ Κύριος αὐτὸν ἐστερέωσεν»⁶⁰.

Στὴν παρακάτω διήγηση ἐντοπίζεται «ἡ κρατοῦσα συνήθεια» τῆς κανδήλας ἀπὸ τοὺς πιστοὺς γιὰ τὴν ἴαση τῶν ἀσθενῶν. Μάλιστα καταδεικνύε-

57. Théodoret de Cyr, *Histoire des moines de Syrie*, SC, τ. 234, σ. 260-264· συναντᾶται καὶ ἡ περίπτωση τοῦ μοναχοῦ Πολυχρονίου ποὺ ἱερεῖς τοῦ ζητοῦν νὰ εὐλογήσει ἔλαιο σὲ περίοδο ξηρασίας (Théodoret de Cyr, *Histoire des moines de Syrie*, SC, τ. 257, σ. 148).

58. Γ. Ν. Φίλια, *Ὁ τελῶν καὶ ὁ τόπος τελέσεως τοῦ Εὐχελαίου κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνες*, σ. 725· πρβλ. *Le monachisme syrien selon Theodoret de Cyr*, Paris 1977, σσ. 289-290 (Theologie Historique 42).

59. Γ. Ν. Φίλια, *Ὁ τελῶν καὶ ὁ τόπος τελέσεως τοῦ Εὐχελαίου κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνες*, σ. 727· Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Ὁμιλία 32 εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον, 6, PG57, 384· P. Lejay, «Ancienne philologie chrétiennes», *Revue d'Histoire et de Littérature Religieuse* 11(1906), σ. 34

60. Καλλινίκου, *Βίος Ἰπατίου*, 4, 8, ἐκδ. Sources Chrétiennes 177 (1971), σ. 106.

ται τόσο ὁ τρόπος «μεταφορᾶς» τοῦ ἐλαίου στὸν ἀσθενή, καθὼς καὶ τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἀπόσταση δὲν παίζει ρόλο στὴν θεραπευτικὴ του δυνατότητα: Πατέρας «τῷ γένει Ἄφρος» ποῦ ὁ γιός του ἀσθενεῖ ἀπὸ νόσο τῶν διδύμων, πηγαίνει στὸν ναὸ τοῦ Προδρόμου, ὅπου βρίσκονταν ἡ σορὸς τοῦ ἁγίου Ἀρτεμίου: «ποιεῖ τὴν κανδήλαν κατὰ τὴν κρατοῦσαν συνήθειαν οἴνω καὶ ἐλαίῳ ἐπ' ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ... τὸ ἀπόκαυμα τῆς κανδήλης εἰς ἄγγος βαλὼν ὑελοῦν εἰς Ἀφρικὴν ἀπεκόμισεν. Εἶτα τῆς εὐλογίας ἀλείψαι ὀρμήσας τὸν υἱόν, ὄρα αὐτὸν ὑγιῆ. Πυθόμενος οὖν παρὰ τῶν οἰκείων, πότε ἐγνωσαν αὐτὸν ὑγιῆ καθεστάναι, εὔρεν ἐκ τῶν παρ' αὐτῶν ἀπαγγελθέντων καὶ τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ὥραν, ἐν ἣ τὴν κανδήλαν ἐποίησεν, τὴν ἐπίσκεψιν αὐτῷ τῆς ἰάσεως ἐκ τοῦ ἁγίου μάρτυρος γεγονέναι, καὶ ἠυλόγει τὸν κύριον εὐφραϊνόμενος ἐν τῇ ῥώσει τοῦ τέκνου»⁶¹.

Στὸν Σαραπάμμωνα, ποῦ εἶχε καρκίνο στὸ πόδι, οἱ ἅγιοι Κύρος καὶ Ἰωάννης συστήνουν: «ἐλαίῳ καὶ κηρωτῇ τοῖς τὸν πυρσὸν τὸν τὴν ἁγίαν αὐτῶν σορὸν φωτίζοντα τρέφουσιν, τὸν πόδα τὸν πάσχοντα λιπαίνειν κελεύουσιν»⁶². Τὸ ἴδιο προτείνουν καὶ στὸν Νῶννο ποῦ ἔχει παράλυτο τὸ ἓνα τοῦ πόδι: «ἐλαίῳ τὸ φέγγος ἀκοίμητον παρὰ τὴν αὐτῶν σορὸν ἀπαυγάζοντι, ἢ κηρωτῇ τῇ κατὰ πάσης ἐχούσῃ νόσου τὸ δύνασθαι ἀλείφειν τὸν πόδα κελεύουσιν»⁶³.

β) ἔλαιον τοῦ Τιμίου Σταυροῦ: Τὸ ἔλαιο ποῦ ἔκαιε στὴν κανδήλα μπροστὰ ἀπὸ τὸν Τίμιο Σταυρὸ στὴν Βασιλικὴ τῆς Ἀναστάσεως (Ἱεροσόλυμα): οἱ προσκυνητὲς τῶν Ἁγίων Τόπων μετέφεραν τὸ συγκεκριμένο ἔλαιο σὲ εἰδικὰ χρυσὰ ἢ ἀργυρὰ σκευὴ γιὰ νὰ χρίσουν τοὺς ἀσθενεῖς: ἓνα τέτοιο σκεῦος εἶχε μαζί του καὶ ὁ ἅγιος Σπυρίδων Τριμουθοῦντος (4^{ος} αἰ.): «ὡσπερ ἦν ἔθος τοῖς τὴν ἁγίαν πόλιν οἰκοῦσιν, ἔλαιον τοῦ Θείου Σταυροῦ φέρειν προηρημένοις»⁶⁴. Αὐτὰ τὰ σκευὴ (ἀμποῦλες) φέρουν εἰκονογραφικὲς παραστάσεις ποῦ μελετήθηκαν ἀπὸ τὸν Grabar καὶ ἀναδεικνύεται ἡ συνάφεια τοῦ Τιμίου Σταυροῦ

61. Διήγησις τῶν θαυμάτων τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος καὶ θαυματουργοῦ Ἀρτεμίου, θαῦμα δ, σ. 5· πρβλ. θαῦμα ια, σ. 11.

62. Σωφρονίου μοναχοῦ τοῦ σοφιστοῦ, Διήγησις θαυμάτων τῶν Ἁγίων Κύρου καὶ Ἰωάννου τῶν σοφῶν Ἀναργύρων, Θαῦμα κβ', Περὶ Σαραπάμμωνος σκίρον (μορφὴ καρκίνου) εἰς τὸν πόδα ἔχοντος, σ. 3485.

63. Σωφρονίου μοναχοῦ τοῦ σοφιστοῦ, Διήγησις θαυμάτων τῶν Ἁγίων Κύρου καὶ Ἰωάννου τῶν σοφῶν Ἀναργύρων, Θαῦμα ν', Περὶ Νωννοῦ τοῦ τὸν πόδα ἡμίξηρον ἔχοντος, σ. 3609.

64. Βίος τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Σπυρίδωνος, ἐπισκόπου Τριμουθοῦντος, 18, PG 116, 440A.

μέ το δένδρο του Παραδείσου· ὁ Τίμιος Σταυρός θεωρεῖται ἀντίδοτο στήν φθορά καθὼς δι' Αὐτοῦ «ὀδηγοῦμεθα ἐκ νέου στὸν Παράδεισο», κάτι ποῦ δὲν εἶχε ἐπιτευχθεῖ μέ τὸ «δένδρο τοῦ Παραδείσου»· τὸ δὲ ἐξ Αὐτοῦ προερχόμενο ἔλαιο θεωρεῖται ὡς φάρμακο γιὰ τὴν ἀσθένεια⁶⁵.

Ἐνας εὐσεβῆς ποῦ ὀνομαζόταν Γερόντιος ἀπὸ τὴν πόλη Μοδαπά, ἀνατολικά τοῦ Ἰορδάνη ποταμοῦ, ποῦ εὐλαβεῖτο τὸν ἅγιο Σάββα, ἐπειδὴ ἦταν ἄρρωστος θέλησε ν' ἀνέβει γιὰ προσκύνημα στὸ Ὄρος τῶν Ἐλαιῶν. Καθὼς πηγαίνει ἔφιππος, τὸ ζῶο τὸν ἔρριξε κάτω καὶ συνετρίβησαν ὅλα τὰ ὀστά του (καθολικά κατὰγματα)· οἱ γιατροὶ δὲν μποροῦσαν νὰ τὸν βοηθήσουν καὶ περιμέναν τὸ μοιραῖο. Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Γερόντιου, ὁ Πορφύριος, βλέποντας τὴν κατάστασή του, πηγαίνει στὸν ἅγιο Σάββα καὶ ζητάει τὴν βοήθειά του. Ὁ Σάββας πηγαίνει στὸ σπίτι τοῦ Γεροντίου, προσεύχεται στὸν Θεὸ γιὰ τὴν σωτηρία του καὶ τὸν χρίει μέ ἔλαιον τοῦ Σταυροῦ καὶ ὁ πρῶην συνθλασμένος Γερόντιος μέ ἄμεση θεραπεία ἀποκαθίσταται ὑγιής⁶⁶.

Ὁ P. Canivet ἀναφέρεται σὲ δύο σαρκοφάγους μαρτύρων σὲ ἐρείπια ναοῦ στήν Ἀπάμεια μέ ἐπιγραφές 5^{ου} καὶ 6^{ου} αἰ. στὶς ἐπιφάνειες τῶν ὁποίων ὑπῆρχαν τρύπες γιὰ νὰ ρίχνεται ἔλαιο ποῦ θὰ διήρχετο μέσω τῶν λειψάνων καὶ θὰ συνελέγετο ἀπὸ μία ὀπή τῆς σαρκοφάγου πρὸς χρίση τῶν ἀσθενῶν⁶⁷. Τὸ ἔλαιο αὐτὸ θεωρεῖται ἱερό ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του.

Τὸ ἔλαιο, συνανατᾶται περίπτωση σὲ διήγηση νὰ δίνεται ἀπὸ τὸν ἅγιο Ἀρτέμιο πρὸς κατάποση· συγχρόνως ὅμως καταδεικνύεται ὅτι ἡ θεραπευτικὴ του δύναμη δὲν ἐγκρίεται στὸ καθ' αὐτὸ στοιχεῖο, ἀλλὰ σὲ Αὐτὸν ποῦ ἐνεργεῖ τὴν θεραπεία, δηλ. τὸν Θεό.⁶⁸

65. Γ.Ν.Φίλια, Ὁ τελῶν καὶ ὁ τόπος τελέσεως τοῦ Εὐχελαίου κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνες, σσ. 728-729· A. Grabar, *Ampoules de Terre Sainte* (Monza-Bobbio), Paris 1958, σ. 63· W.E. Scudamore, *Oil (Holing)*, A Dictionary of Christian antiquities, II, London 1880, σ. 1453.

66. Les moines d' orient, III/2, Les moines de Palestine, Cyrille de Scythopolis, *Vie de Saint Sabas*, σ. 62.

67. Théodoret de Cyr, *Thérapeutique des maladies helléniques*, II, S.C.57, Paris 1958, σ. 314, ὑποσ. 1· ὑπάρχει καὶ περίπτωση συλλογῆς μύρου ποῦ ἀνάβλυζε ἀπὸ τάφους κάποιων ἁγίων (μυροβλητῶν) γιὰ χρίση ἀσθενῶν· ἡ ἁγία Μυρόπη ὀνομάστηκε ἔτσι γιὰτι κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ αὐτοκράτορα Δεκίου, στήν Χίο ὅπου ζοῦσε, διατηροῦσε τὸ μύρο ἀπὸ τοὺς τάφους τῶν μαρτύρων πρὸς χρίση καὶ ἴαση ἀσθενῶν· πρβλ. Γ. Ν. Φίλια, Ὁ τελῶν καὶ ὁ τόπος τελέσεως τοῦ Εὐχελαίου κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνες, σ. 731.

68. Διήγησις τῶν θαυμάτων τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος καὶ θαυματουργοῦ Ἀρτεμίου, θαῦμα λ, σσ. 43-44. Ὁ ἅγιος Ἀρτέμιος τοὺς τέσσερις ἀπὸ τοὺς πέντε πάσχοντες θεράπευσε ὡς ἐξῆς: «φαίνεται οὖν ὁ ἅγιος τῶ ἔχοντι τὴν ἐκ τοῦ σπασμοῦ νόσον, κοιμωμένω

Στις άγιολογικές αναφορές μας γίνεται συχνότερη χρήση τοῦ ρήματος «άλειψω» για νά δηλώσει τίς χρήσεις τοῦ σώματος· αλλά συναντᾶται και τὸ ρήμα «χρίω» ποὺ ἔχει περισσότερο πνευματικὴ διάσταση⁶⁹. Ὁ Γέροντας Ἀφραάτης, τὴν ἀριστοκράτισσα ποὺ ζητᾶ τὴν βοήθειά του, καθὼς ὁ ἄνδρας τῆς τὴν ἀπατᾶ μὲ παλλακίδα: «... οἰκτείρας τὴν γυναῖκα ποτνωμένην, εὐχῆ τῆς γοητείας ἀμαυροῖ τὴν ἐνέργειαν καὶ ἐλαίου ληκύθιον ὑπ' αὐτῆς προσε- νεχθέν τῇ θείᾳ ἐπικλήσει καθαγιασάσας χρίσασθαι τούτῳ προσέταξεν. Ταύτας ἡ γυνὴ πληρώσασα τὰς ὑποθήκας, μετέθηκεν εἰς ἑαυτὴν τὸν τοῦ ὁμοζύγου ἔρωτα καὶ πέπεικε προαιρεῖσθαι τῆς παρανόμου κοίτης τὴν ἔννομον»⁷⁰.

Τὸ νερὸ ἀποτελεῖ ἀκόμη ἓνα στοιχεῖο ποὺ οἱ δωρεές τοῦ Θεοῦ μεταβιβάζονται μέσα ἀπὸ μία καθαγιασμένη ὕλη. Ἐνδεικτικὰ άγιολογικές ἀφηγήσεις καταγράφουν:

Ὁ χριστιανὸς Σαρακηνὸς Θαλαβᾶς φέρνει στὸ μοναστήρι τοῦ Ἀγίου Εὐθυμίου τὴν ἀνηψιά του ποὺ «ὑπὸ πνεύματος ἀκαθάρτου» ἐνοχλεῖτο καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐπιτρεπόταν ἡ εἴσοδος σὲ γυναῖκες, «ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας προσκαρτερήσας αὐτῇ ἀλειφομένη καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐκ τοῦ ἀγιάσματος τῆς τοῦ πατρὸς ἡμῶν Εὐθυμίου θήκης τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ σπαραχθεῖσαν αὐτὴν καὶ ἀποθεραπευθεῖσαν καὶ τελείως καθαρισθεῖσαν ἀπολαβὼν αὐτὴν ἀπῆλθεν μετὰ χαρᾶς εἰς τὰ ἴδια»⁷¹. Ἄλλη δὲ πάλι γυναῖκα, «...ἔμεινεν τρία νυχθήμερα ἔμπροσθεν τοῦ μοναστηρίου νηστεύουσα καὶ προσευχομένη ἐκτενῶς καὶ καθ' ἑσπέραν λαμβάνουσα ἀγίασμα ἀπὸ τῆς τοῦ ἀγίου θήκης καὶ τὸ ὕδωρ τῆς ἀσβέστου αὐτοῦ κανδήλας πίνουσα. Καὶ οὕτως ἠλευθερώθη ἀπὸ τοῦ

ἐν νυκτί, κατέχων ρογία σεμνά, ἃ καλεῖται ἀνακλαστάρια, καὶ ἔλαιον εἰς ἄγγος ἄλλο διαυγέστατον, ὁμφάκιον· καὶ ἔγμεν τέσσαρα. καὶ τὸ ἐν ἐπιδοῦς αὐτῷ λέγει· Πίε αὐτό· καὶ ἐπιεν αὐτὸ καθ' ὕπνου. Ἐπέδωκεν δὲ αὐτῷ καὶ τὰ λοιπὰ τρία καὶ εἶπεν αὐτῷ· Δὸς αὐτὰ τοῖς τρισίν, τοῖς πλησίον σου, ὅπως πῖωσιν αὐτά·...». Ὁ Θεόδωρος ὁ πέμπτος τῆς ἱστορίας θεραπεύεται ὅταν ἐμφανίζεται ὁ ἅγιος σὲ αὐτὸν σὲ ὄνειρο: «ἐπιδοῦς αὐτῷ φακὸν ἐλαίου ὁμφάκιον καὶ ἄρτους καθαρὸς καὶ λέγει αὐτῷ· Ἔχε αὐτά, καὶ ἐάν χρῆση αὐτοῖς καλῶς, οὐ μὴ λειφθῆς ἐν τινί·» ὁ Θεόδωρος ὁμολογεῖ: «τίς ἰατρὸς ἐν κόσμῳ κήλας ἐλαίῳ, καὶ τούτῳ διὰ στόματος ληφθέντι, ἐθεράπευσεν; ἀλλ' ὁ ἐλεήμων θεός, ὁ ἀγαπήσας τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, ταύτης τῆς ἐλεημοσύνης διὰ τοῦ πιστοτάτου αὐτοῦ μάρτυρος τοὺς χρῆζοντας καὶ πιστῶς αὐτὸν δυσωποῦντας ἤξιωσεν. Δῶμεν γὰρ λέγειν, ὅτι οὐχ ὡς ἐν ὁράματι, ἀλλ' ἔλαιον ἦν οὐ νοητὸν τῆς ἰάσεως τὸ ἐπιδοθέν, ἀλλὰ τὸ φύσει καὶ τῆς ἀληθείας ἔλαιον, εἰ καὶ οἱ ἰαθέντες οὐκ εἶδον τὸ ὄραμα ἀλλ' ἕτερος ἐπιστεύθη ὑπουργῆσαι τῷ θαύματι»

69. Πρβλ. J. Wilkinson, *Healing in the Epistle of James*, στὸ *Scotisch Journal of Theology* 24, 1970, σ. 338· L. Simon, *Une éthique de la sagesse* (Commentaire de l'Épître de Jacques), Genève 1961, σ. 178.

70. Théodoret de Cyr, *Histoire des moines de Syrie*, SC, τ. 234, σ. 400.

71. Kyrillos von Skythopolis, Βίος τοῦ ἐν ἀγίοις ἡμῶν Εὐθυμίου, σσ. 75-76.

δαίμονος φανέντος αὐτῇ τῇ τρίτῃ νυκτὶ τοῦ ἁγίου καὶ εἰπόντος· ἴδε ὑγιῆς γέγονας· πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου»⁷².

Τὸ «λουτρὸν τῶν ἁγίων» ἔχει ἱαματικὴ δύναμη. Ὁ ἀσθενὴς ποῦ εἶχε προσέλθει στοὺς ἁγίους Κοσμᾶ καὶ Δαμιανό· «ἐσπέρας δὲ καταλαβούσης ἀπήρχεται λούσασθαι εἰς τὸ λουτρὸν τῶν ἁγίων, ὃ καλοῦσιν ἱαματικόν»⁷³. Στὴν ἐπόμενη διήγηση ἡ καθαγιαστικὴ δύναμη τοῦ λουτροῦ κάνει τοὺς πιστοὺς νὰ τὸ θεωροῦν «νεών», δηλ. νὰ ὅπου προσερχόμενοι «ἐλούοντο καὶ ἠύχοντο». Τὸν Ζώσιμον τὸν ἀρχίατρο οἱ ἅγιοι Κύρος καὶ Ἰωάννης· «εἰς λουτρὸν ἐλθεῖν προσετάττετο καὶ θερμοῖς τὸ σῶμα λούσασθαι νάμασιν· ... ὅθεν παράλυτον λαβοῦσα τὸν Ζώσιμον, ἐρρωμένον ἀπεδίδου τῷ στείλαντι· καὶ μὴ κινούμενον δεξαμένη τὸν ἄρρωστον, ὑγιᾶ τοῦτον ἀπέλυε καὶ εὐκίνητον.... μεθ' οὗ καὶ πάντες οἱ βλέποντες οἰκειοί τε καὶ ἀλλότριοι, μίαν εὐφημίαν ᾠδὴν ἀνεφέρνεντο, αἰνοῦντες Χριστοῦ τὴν εὐμένειαν, καὶ τὴν ἐναργῆ τῶν μαρτύρων ἐπίσκεψιν. Καὶ τὸ λουτρὸν ὡς τὸν νεῶν κατελάμβανον, καὶ ἔνδον εἰσιόντες ἐλούοντό τε καὶ ἠύχοντο, νεῶν αὐτὸ καὶ λουτρὸν ὀριζόμενοι, καὶ διπλῆν ἐκεῖθεν τὴν εὐλογίαν καρπούμενοι»⁷⁴. Τὸν Πατρίκιον πάλι ποῦ εἶχε λευκώματα στὰ μάτια οἱ ἅγιοι Κύρος καὶ Ἰωάννης· «εἰς τὸ λουτρὸν γὰρ τοῦτο ἰέναι κελεύουσι, καὶ λαβνείω τὰς ὄψεις ἐγγρίεσθαι, καὶ διὰ τούτου τὸ βλέπειν κομίζεσθαι»⁷⁵.

Τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ ἐπίσης θεραπεύει καὶ καθαγιάζει. Ὁ ἅγιος Σάββας θεραπεύει τὴν ἀδελφὴ τοῦ πατριάρχου Πέτρου, τὴν Ἥσυχίαν, ποῦ ἦταν βαριά ἄρρωστη καὶ κανεὶς γιατρὸς δὲν μποροῦσε νὰ τὴν θεραπεύσει, μετὰ προσευχὴ καὶ σταυρώνοντάς τὴν τρεῖς φορές⁷⁶.

Ὁ ἀββᾶς Γεώργιος Ἀρσελαΐτης «σφραγίσας τῷ σημεῖω τοῦ σταυροῦ» νεκρὸ μαθητὴ τοῦ ἀπὸ δάγκωμα φιδιοῦ, τὸν ἀνασταίνει⁷⁷.

72. Kyrillos von Skythopolis, Βίος τοῦ ἐν ἁγίοις ἡμῶν Εὐθυμίου, σ. 76.

73. E. Rupprecht, *Cosmae et Damiani*, θαῦμα 32, σ. 68. πρβλ. L. Deubner, *Kosmas und Damian*, θαῦμα 14, σ. 135: «ἰδοὺ καὶ τοῦτο ἱαματικὸν λέγεται εἶναι τὸ πριβάτον».

74. Σωφρονίου μοναχοῦ τοῦ σοφιστοῦ, *Διήγησις θαυμάτων τῶν Ἁγίων Κύρου καὶ Ἰωάννου τῶν σοφῶν Ἀναργύρων*, Θαῦμα νβ', Περὶ Ζωσίμου τοῦ ἀρχιήτρου ἔχοντος πάρεσιν, σσ. 3617-3620.

75. Σωφρονίου μοναχοῦ τοῦ σοφιστοῦ, *Διήγησις θαυμάτων τῶν Ἁγίων Κύρου καὶ Ἰωάννου τῶν σοφῶν Ἀναργύρων*, Θαῦμα μζ', Περὶ Πατρικίου ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐσχηρότος λευκώματα, σ. 3600.

76. Les moines d' orient, III/2, Les moines de Palestine, Cyrille de Scythopolis, *Vie de Saint Sabas*, σ. 99.

77. *Ἀναστασίου ταπεινοῦ μοναχοῦ διηγήσεις διάφοροι περὶ τῶν ἐν Σινᾷ ἁγίων Πατέρων*, O.C., 1902, διήγηση XI, σ. 67.

Ὁ Ἰουλιανός, ἐπίσκοπος Βόστρων, γνωρίζοντας («ἀπὸ Θεοῦ») ὅτι τοῦ δίνου νὰ πιεῖ κρασί μὲ δηλητήριο, τὸ σταυρώνει τρεῖς φορές καὶ λέγοντας: «Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πίνω τοῦτο τὸ ποτήρι» ἔμεινε ἀβλαβής⁷⁸.

Ὁ Ἰσίδωρος διηγούμενος τὴ θεραπεία του ἀπὸ τὸν ἅγιο Ἀρτέμιο ἀναφέρει: «... ἤψατο γὰρ τῇ δεξιᾷ χειρὶ αὐτοῦ τῆς κοιλίας μου, τῇ δὲ ἀριστερᾷ τῶν ὠμοπλάτων, καὶ τὸ τρίτον ἔσφιγγέν με λέγων: “Ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἡ ἅγια τριάς, κελεύει σοι ἐξελθεῖν, καὶ εἶδον ὁμομέλανον κορώνην ἐξελθοῦσαν ἐκ τοῦ στόματός μου, καὶ ἐποίησεν εἰς τὸ μέτωπόν μου τὸν τίμιον σταυρόν, καὶ ἔλυσέν με ἀπὸ τῶν δεσμῶν καὶ ἔπεσον...”⁷⁹.

Οἱ ἅγιοι θεραπευτὲς προτείνουν «φάρμακα» ποὺ χορηγοῦνται ὡς θεραπευτικὰ μέσα, ποὺ ὅμως πολλὲς φορές ξενίζου γιὰ τὸ ἀπλὸ ἢ καὶ ἰδιόμορφο χαρακτήρα τοῦ περιεχομένου τους. Προϋπόθεση βέβαια ὄλων αὐτῶν τῶν χορηγήσεων «φαρμάκων» εἶναι ὅτι ἔχουν συνοδευτικὸ καὶ βοηθητικὸ χαρακτήρα τῆς ἰάσεως ποὺ προσφέρεται μόνον ἀπὸ τὸν Θεὸ μέσω τοῦ ἁγίου. Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρουμε:

Στοῦ Σωφρονίου μοναχοῦ τοῦ σοφιστοῦ, *Διήγησις θαυμάτων τῶν Ἁγίων Κύρου καὶ Ἰωάννου τῶν σοφῶν Ἀναργύρων*, οἱ ἅγιοι προτείνουν στοὺς ἀσθενεῖς: σὲ πάθηση πνεύμονα νὰ φάει κίτρο (σ. 3432)· σὲ κατάσταση ἔμφραξης κοιλίας δίνεται «σῦκον» (σ. 3433)· σὲ συρίγγιο βουβωνικῆς χώρας δίνεται μίγμα ἀπὸ σισάμι, μέλι καὶ τριμμένο παξιμάδι σὲ μορφή ἐπιχρίσματος ποὺ ἀπλώνεται πάνω στὴν πληγὴ, ὥστε νὰ βοηθήσει στὴν ἀπορρίζωση καὶ τὴν ἐπούλωση τοῦ τραύματος (σ. 3436)· σὲ δερματοπάθεια / ἐρυθρὲς κηλίδες (φύματα) οἱ ἅγιοι ἀρχικὰ προτρέπουν τὸν ἀσθενὴ νὰ λουστεῖ καὶ νὰ καθαριστεῖ καὶ στὴ συνέχεια νὰ ψήσει πισσάριον (εἶδος ὄσπριου) καὶ νὰ χρίσει μὲ αὐτὸ ὄλο του τὸ σῶμα, ὥστε κάθε δερματικὴ κηλίδα καὶ ἀπομεινάρι τῆς ἀσθενείας νὰ ἐξαφανιστεῖ (σ. 3441)· σὲ περίπτωση κώφωσης μωροῦ προτείνεται ἔκχυση μελιοῦ στὰ αὐτιά του (σ. 3449) ἐνῶ σὲ περίπτωση εὐσεβοῦς γυναίκας ποὺ πάσχει ἀπὸ τὸ ἴδιο, δίνεται τριμμένο μίγμα κηρωτῆς καὶ σύκων ποὺ τοποθετεῖται ὡς ἐπίχρισμα στὰ αὐτιά (σ. 3452)⁸⁰. σὲ κατάσταση σηψαιμίας μηρῶν δίνεται μίγμα ἀλατιοῦ μὲ κύμινο μὲ τὸ ὁποῖο τρίβονται οἱ

78. Ἰ. Μόσχου, *Λειμωνάριον*, κεφ. 94, σσ. 104-105.

79. *Διήγησις τῶν θαυμάτων τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος καὶ θαυματουργοῦ Ἀρτεμίου*, θαῦμα ζ', σ. 7.

80. Καταγράφεται διαφοροποίηση θεραπευτικῆς ἀγωγῆς ἀναλόγως ἡλικίας καὶ ἀντοχῶν τοῦ πάσχοντος. Γίνεται κατανοητὴ ἐπίσης τόσο ἡ ἐξειδίκευση τῶν γνώσεων τῶν ἁγίων ὅσο καὶ ἡ εἰς βάθος μελέτη τους περὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως.

μηροί πρὸς ἀνάπλασή τους (σ. 3476)· σὲ γυναίκα τυφλὴ προτείνεται νὰ ἐπιχρίσει τὰ μάτια τῆς μὲ κρέας κροκοδείλου καλὰ ψημένο, τριμμένο μαζὶ μὲ τούγια (τὸ κωνοφόρο δένδρο θυῖα) καὶ ξηραμένο (σ. 3492)· σὲ αἱμορραγοῦσα γυναίκα δίνεται νὰ πιεῖ μυρτιά μέσα σὲ κρασί (σ. 3496)· σὲ δερματοπάθεια κάτω ἄκρων προτείνεται ὁ ἀσθενὴς νὰ τρίψει παστὸ ὀρτύκι καὶ νὰ χρίσει τὰ πόδια του (σ. 3588)· σὲ ἐπίχυση ὀφθαλμῶν συστήνεται τριμμένο τυρὶ ἀναμειγμένο μὲ κηρωτὴ καὶ τὸ δημιουργηθὲν ὑλικὸ νὰ ἀπλωθεῖ στὰ μάτια (σ. 3613)· σὲ ὑπερσάρκωση ρινὸς προτείνεται νὰ βάλει στὴ μύτη του ὁ ἀσθενὴς πιπέρι καβουρντισμένο (σ. 3620)· σὲ κύρτωση κάτω ἄκρων δίνεται ἐπίχρισμα φτιαγμένο ἀπὸ πνευμόνι χοίρου καλὰ ψημένο, τριμμένο καὶ ἀναμειγμένο μὲ κρασί (σ. 3625)· σὲ χοιράδες (ἐξόγκωση ἀδένων μὲ πύον) τραχήλου συστήνεται ἐπίθεμα γιὰ πέντε ὥρες ζεστὸ ψωμί πού εἶχε διασπριστεῖ καὶ στὴν συνέχεια πλύση μὲ ζεστὸ νερὸ ὥστε νὰ ξεκολλήσῃ τὸ ἐπίθεμα· σ' αὐτὴ μάλιστα τὴν περίπτωσιν καταγράφεται καὶ ἡ ἀναγκαιότητα τῆς ἐπαναληπτικῆς θεραπείας μέχρι τὴν τέλεια ἴαση (σ. 3632)· σὲ πύρωμα δίνεται ἐπίχρισμα πηλοῦ λιωμένου σὲ νερὸ (σ. 3636)· σὲ πάθησιν ἥπατος προτείνονται οἱ χλωρὲς ἐλιές καὶ σὲ συρίγγιο ἐπίχρισμα ἀπὸ τριμμένα κιτρόφυλλα (σ. 3637).

Ἡ χιλιμετρικὴ ἀπόστασις τοῦ ἀσθενῆ ἀπὸ τὸν ναὸ τοῦ ἁγίου πού βρισκεται ἢ σορὸς τοῦ ἡ ἢ μὴ ὑπαρξῆς δυνατότητος ἐπισκέψεως τοῦ ἀσθενῆ στὸν Γέροντα, δὲν θεωρεῖται ἰκανὴ γιὰ τὴν ἐπίτευξιν τῆς ἰάσεως (**ἐξ ἀποστάσεως θεραπεία**).

Συγκλητικῶς γυναίκα πού εἶχε χάσει τὴν ὄρασή της, ὁ Ἰωάννης ὁ ἐν Λυκῶ –χωρὶς νὰ ἀθετήσῃ τὸν ὄρκο του νὰ μὴ συναναστρέφεται γυναῖκες–: «ἔλαιον ἐξαπέστειλεν χρίσασα ἐπὶ μόνον τρίτον τοὺς ὀφθαλμοὺς μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνέβλεψεν καὶ τῷ θεῷ φανερώς ἠὺχαρίστησεν»⁸¹.

Σὲ ἄλλη πάλιν περίπτωσιν συγγενῆς ἀσθενοῦς πού βρισκόταν στὴν Ἀφρικῆ, ἤρθε στὸ ναὸ τοῦ ἁγίου Ἀρτεμίου: «τὰ πρὸς παννυχίδα ἐπιτήδεια συλλέξας ἔδραμε πρὸς τὸν ἅγιον· ... ἐν ἧ ἡ παννυχὶς ἐγένετο ἐν τῷ Βυζαντίῳ, ἐν Ἀφρικῇ ὁ ἅγιος τὸν νοσοῦντα ἰάσατο»⁸².

Ὁ ἅγιος Συμεὼν ὁ ἐν τῷ θαυμαστῷ ὄρει, ἐνοχλεῖται ὅταν πατέρας, πού τοῦ ἔχει φέρει τὸ δευτερότοκο γιό του γιὰ θεραπεία καὶ ἀφοῦ ὁ ἅγιος τὸν «εὐλόγεῖ» καὶ τοῦ ζητᾷ νὰ γυρίσῃ στὸ σπίτι τους, ἐκεῖνος τοῦ λέει ὅτι δὲν

81. *Historia Monachorum in Aegypto*. Περὶ Ἰωάννου τοῦ ἐν Λυκῶ, σ. 13.

82. *Διήγησις τῶν θαυμάτων τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος καὶ θαυματουργοῦ Ἀρτεμίου*, σ. 77.

πρόκειται νὰ φύγουν ἀπὸ κοντὰ του, καθὼς ἡ «παρουσία» του εἶναι αὐτὴ ποὺ θὰ «ἀσφαλίσει» τὸ ἀποτέλεσμα τῆς θεραπείας. Καὶ τότε ὁ Συμεὼν ἀπαντᾷ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ θεραπεύει καὶ ἡ δύναμή του εἶναι ἀποτελεσματικὴ παντοῦ· συγχρόνως ὅμως τοῦ δίνει καὶ «εὐλογία» ἀπὸ «χῶμα» καὶ τοῦ ζητάει νὰ φύγει⁸³.

Στὴν θεραπευτικὴ μεθοδολογία τῶν ἁγίων συναντᾶται καὶ ἡ πρακτικὴ τῶν «διπλῶν θεραπειῶν», δηλ., μέσῳ ἐνὸς ἀσθενῆ νὰ θεραπεύεται καὶ ἄλλος.

Ἡ διήγηση *Περὶ τοῦ παρέτου καὶ τῆς ἀλάλου γυναικός*, ἀναφέρει γιὰ τοὺς ἁγίους Κοσμᾶ καὶ Δαμιανό: «καὶ ὁρᾶτε τῶν ἁγίων τὴν δύναμι· δὺο γὰρ κατ' αὐτὸν θαύματα ἐργάσασθαι βουλόμενοι θάτερον διὰ τοῦ ἑτέρου κατασκευάζουσιν...». Σὲ «ἐγκοίμηση» ὁ παράλυτος μέσα στὸν ναὸ βλέπει τοὺς ἁγίους νὰ τοῦ λένε: «εἰ θέλεις ὑγιῆς γενέσθαι, κοιμήθητι μετὰ τῆς πλησίον σου ἀνακειμένης ἀλάλου γυναικός· καὶ ὅταν ξυπνάει, σύρεται πρὸς τὴν ἄλλα πού: «τὸν ὕπνον μετὰ τῆς ἀφωνίας ῥῖψαν ἐκάλει τε καὶ ἀνεκάλει σὺν μεγάλῃ τῇ φωνῇ τοὺς παρόντας τὸν ἐπελθόντα κακοῦργον ἀνελεῖν. Ὁ δὲ δρασμῶ χρήσασθαι βουληθεὶς ἤλλατο τοῖς ποσίν ... οὔτε ἡ ἄλαλος τὸν πάρετον οὔτε ὁ πάρετος τὴν ἄλαλον ἔσωσεν, ἀλλ' ὁ Θεὸς τὴν σωτηρίαν διὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ ἀμφοτέροις χαριζόμενος»⁸⁴.

Στὴν διήγηση πάλι *Περὶ τῆς φανερώσεως τῆς σῶφρονος γυναικός*, σὲ κάποιον «πάσχοντα τοὺς ὀφθαλμούς», σὲ κατάσταση «ἐγκοίμησης», οἱ ἅγιοι Κοσμᾶς καὶ Δαμιανὸς τοῦ λένε: «εἰ θέλεις τὸ φῶς τηλαυγῶς ἰδεῖν καὶ ἀπολαύειν τούτου γνησιῶς, λαβὼν γάλα γυναικός σῶφρονος»· αὐτὸ γίνεται αἰτία, ὅταν ξυπνάει καὶ ἀναζητεῖ ἀπὸ τοὺς γύρω ἰκέτες στὸν ναὸ τὸ ζητούμενο, νὰ ἀποδειχτεῖ ἡ σωφροσύνη μιᾶς παντρεμένης γυναίκας ποὺ θεωρεῖτο μοιχαλίδά στὰ μάτια τοῦ ζηλότυπου συζύγου καὶ νὰ γιатρευθεῖ ψυχικὰ ὁ τελευταῖος: «ὦ μιᾶς ἰατρείας δύο θεραπείας ἐργασαμένης, ὦ δύο θαυμάτων ἐνὸς ἐπιτάγματος γενομένων· ἄλλος ἐζήτει τὸ φάρμακον, καὶ ἄλλος ἐλάμβανεν τὴν ἴασιν, καὶ νόσος μὲν ἐπαύετο σωματικὴ, συνεπαύετο δὲ καὶ ψυχικὴ ἀσθένεια ταύτη»⁸⁵.

Στὴν θρησκευτικὴ μάθηση δὲν ἀρμόζει μία ἀναπαραγωγικὴ ἄποψη, ἡ ὁποία δίνει ἔμφαση στὸν προκαθορισμὸ τῆς κατευθυντήριας ιδέας, στὴν μη-

83. G. Vikan, *Art, medicine, and magic in early Byzantium*, σ. 72 (chapter 231): «The power of God ... is efficacious everywhere. Therefore, take this *eulogia* of my dust and depart».

84. L. Deubner, *Kosmas und Damian*, θαῦμα 24, σσ. 162-164.

85. L. Deubner, *Kosmas und Damian*, θαῦμα 25, σσ. 164-166.

χανική μεταφορά γνώσεων καὶ στὴν παραγωγή «ἑτοιμῶν» θέσεων. Ἀντίθετα, πὺλ λειτουργική ἢ συμβατή μετὰ αὐτὴν ἀποδεικνύεται μία διαδικασία, πὺλ ἐμπλέκει τὸν ἀναγνώστη σὲ ἐνεργητική μαθησιακή διεργασία καὶ διευκολύνει τὴν αὐτοδιαμόρφωση τῆς συνείδησός του, τοῦ τρόπου, δηλαδή, μετὰ τὸν ὁποῖο ἀντιλαμβάνεται τὸν ἑαυτὸ του στὸν κόσμο δρώντας μέσα σὲ αὐτόν. Αὐτὸ ἀκριβῶς ἀναδεικνύεται μέσα ἀπὸ τὶς ἀγιολογικὲς ἀφηγήσεις σὲ σχέση μετὰ τὴν χριστιανική θεραπευτική καὶ τὴν πρακτική τῆς μεθοδολογία πὺλ δὲν ἐξαντλεῖται στὸ πλαίσιο τῆς ἱατρικῆς δραστηριοποιήσεως⁸⁶, ἀλλὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ ἐμβάθυνση στὸ μυστήριο τῆς ἀνθρώπινης ἀσθένειας. Πρόκειται γιὰ μία πράξη πὺλ ἀποσκοπεῖ μὲν στὴν θεραπεία, ἀλλὰ ἐκτείνεται καὶ πέρα ἀπὸ τὴν βιολογική διάσταση μετὰ τὴν ἔννοια ὅτι ὁ Θεὸς ἐνεργεῖ διὰ τῶν ἁγίων πρὸς θεραπεία καὶ σωτηρία. Ἡ πίστη πρὸς Αὐτόν καὶ ἡ ἀποδοχή τοῦ ἀνθρώπου ὅτι ὁ Θεὸς καθορίζει τὴν ζωὴ του, ἀναδεικνύει τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο, πὺλ προσεγγίζει ἐρμηνευτικὰ τὸ βαθύτερο νόημα τῆς ἀσθένειας καὶ συμβάλλει πνευματικὰ στὴν θεραπεία του.

86. Πρβλ. Α.Φ. Μεντής, Ε. Καραρίζου, «Ἡ διαλεκτική μετὰξὺ ἱατρικῆς καὶ θαυμάτων στὴν Ἀνατολικὴ Χριστιανικὴ Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία», Ἀρχεῖα Ἑλληνικῆς Ἱατρικῆς 2011, 28(4): 561-568.

